

Angeb. 4)
2
310

Handwritten text in red ink, possibly a signature or name, appearing as "mody" followed by a less legible word.

Extriusq; iuris r

Quoniam
si primo leui al
ro diligentissim
tur ut apu d in
Iuris de iusti. et iure s h
quodã tradere omumillim
et cunctis ac sane breuē tr
curu etas inuenturis flu
duri Docto eo q; in ea t
vtriusq; iuris specialia o
vtriusq; iuris. No dicitur l
bernat in sempit

Ractarul

pauissima pmi
mittendū est tria pcepta
nisi abundauerit tutus n
re in horum aliquo per in
lis est canonū et legū lectu
telligere. Nō operã dare u
in phemio nisi in s. igit p
tice protestat vtriusq; cū
si realis canonū atq; legū
negligere. Realis aut̄ intel
tus et nō verbis. c. smil
un vero qd̄ est necessariū
monari et intellectū. ver
peare. potius est dimit
ens. Ieo sanū est osilium e
parcus viã ducat qui fact
dauerit. abundet scientiã
Ile vero in litis abundet
nequeat nisi grandissime am
necessaria memoria. Quid er
tam illi. Reuera ille prostrat

Vtriusqz iuris methodus Incipit feliciter.

Quomodissime videntur iura tradi posse si primo leui ac simplici via quedam comunissima. postea vero diligentissima et exactissima interpretatōe singula tradantur vt apud inclitā imperialē maiestātē solidū est testimoniū **Iustit. de iusti. et iure. §. his itaqz.** Oportunū ex doctrina imperiali est. mō quedā tradere comunissima. p̄ primo introeūtibus fores iuris canonici et ciuili ac sane breuē tractatū cōponere pro iuuenili etate. cuius discursu etas iuuentutis studētis vtriusqz iuris aliquantuluz posset manu duci. Porro eo q̄ in ea tangenda via et methodus erūt in ea que sunt vtriusqz iuris specialia congrue imposito nomie. sit illi nomen **Methodus vtriusqz iuris.** Ad christi laudē q̄ in celis cum patre et sp̄itu sancto gubernat in sempiterna secula.

Tractatulo dato nomine oportet preuise paucissima p̄mittere ac ex ill' ad tractatū puenire. **Sūme** premittendū est tria precipue occurrere in quibus scholaris vtriusqz iuris nisi abundauerit tutus non erit et si iudex cui' est cuncta rimari defecerit in horum aliquo per impiciam iudicabit. **Primum** qd̄ occurrit literalis est canonū et legū lectura. **Ante** omnia em̄ oportet legere. deinde intelligere **Nō** operā dare ad intelligentiā vbi nondū nouit lecturam vt in phemio instiē. in. §. igiē post quinquaginta. p̄bat **Hic** romanus pontifex protestat' vndiqz cū dicit. visis lectis et intellectis. **Secundū** vero est realis canonū atqz legum intelligētia. **Legere** em̄ nō intelligere est negligere. **Realis** aut̄ intelligentia est necessaria eo q̄ leges imponunt rebus et nō verbis. c. om̄issa. de elec. li. vi. l. vlti. **C. de do. que libe.** **Tercium** vero qd̄ est necessariū est sane memoria vtriusqz. **Oportet** em̄ lectuz memorari et intellectū. verumtū qz omniū habere memoriā et in nullo peccare. potius est diuinitatis q̄z humanitatis vt in .l. i. **C. de ve. iure enu.** **Ideo** sanū est osilium et supersanū eunti in vtriusqz iuris studiū vt parcius vitā ducat qui fuerit facultatibus mediocris. et si diuitijs abundauerit. abundet. scientijs vt mediocris. libros habeat ad sufficientiā **Ille** vero in libris abundet in quibus ab exordio collocata memoria nequeat nisi grandissime amoueri. **Et** hec sane est iuriste sufficiens et necessaria memoria. **Quid** ergo de paupere sentienduz et quid cōsulendum illi. **Reuera** ille prostratus iacet vndiqz. gaudet priuilegij nudita

9 2

ris sue. solet natura in illis abundare qđ in alijs oportet beneficio artis
supplere. Tamen oportet aduertere moderamen. rememorari de notissi-
mis vnũ. si non abundaret in pauperis persona ingeniosa natura. gra-
ue illi in altero iurũ studium erit cum in quo legat non habeat. hinc qđ
poterit intelligere et quid memorie cōmendare. Si alienis vtať libris
resumptis illis quod ex illis recepit in parte aut totum cōstat euanescit
Quamobrem diuites et mediocres plusqđ sano vtentes cōsilio. abstine-
re debent a librorũ impignoratione. gaudeant pprijs quibus gauden-
tes nunqđ deplorabunt. qui experientia didicit testimonium attulit. sed
studentes in impignoratione ne vsuram vltra sortem recipiant lucrũ vbi
volunt perdunt. potius tamen erit tales qđ nullos habere libros.
Jam regredi oportet vnde sermo exiit. Sed hec tria scholari vtriusqđ
iuris necessaria sunt. nec vnũ sine reliquo sufficit. sic Bar. sentit in. l. scire
.ff. de legi. Dicit autẽ ibidem. Scire legem nõ est verba eius tenere sed
intellectum seu sensum. applicationem siue extensionem vt sciamus eas
applicare et extendere ad casus ad quos possunt applicari et exten-
di et casus illos sciamus. Modus em̃ addiscendi leges non est per ver-
ba sed per intellectum et applicationẽ. quod s̃m Barto. est cōtra gram-
maticos qui verba tm̃ memorie cōmendant sicut et multi scholares iur-
faciunt qui verba notabilia tm̃ retinent. Ad intellectum autez perigrini
quorum numerus non est paruus. Quod est cōtra illum baccalariũ the-
ologie taceo paruificantem. qui nihil aliud scire leges dixit fore qđ ver-
ba intelligere et illa postea memorie cōmendare. Putauit ille vocibus
grammaticum et poetria altificatũ statim in iure perfectũ. non attendẽs
qđ leges sunt imposte rebus et nõ verbis. Sentit Jo. de ligna. ad idem
in tractatu quem fecit de habitu canonico et legali. Scire leges di-
citur qui illas noscit resoluerẽ in ppositiones necessarias et vniuersales
in quales (paucissimis exceptis) omnes leges possunt resolui qđ etiã
s̃m eum paucissimi noscunt. Itaqđ s̃m bar. et eum paucissimi sunt veri
legiste. Puto tamen ad practicã sufficere. casũ decisiuz intelligere ac illũ
debite applicare licet ratio nõ inducatur eius. qđ voluit. l. non ideo. ff.
de legi. Cum enim lex in iudicium deducitur non debet ibi iudex quere-
re rationem vt non credat legi nisi ratio reddatur. Qđ ergo Jo. de lig
sentit maxime in scholis pcedit. Causa enim doctrine licet et expedit rō-
nem querere. quia scire est rem per causam cognoscere. Iterum tamen
ibi aduertendũ est. sufficere poterit si ratio q̃ in corpore iuris recondit̃
reddatur nec oportebit tam morose ire et ad moralia recurrere. Qui
autem omnino perfecte sibi persuaderet agendum fore rationem iuris

appropriatam et cōmuniẽ
hec sane necessaria s̃m
cōmuniẽ circa illa erunt
circa intelligentiam. T
ad obliuionem. Sequit̃

Que occu

Quia occurrunt leges
doctorem scripta. C
memorie cōmendat̃
In duobus capitalis sequi
eorum memoria. Primo
nonici. gl'ose ordinariẽ.
hoc capitulo quomodo
scripta. Et sane his tribu-
qđ iure. In iure autem ca-
tōrum. decretalium. l. et
stet totum ius canonica
vt qui hos libros habu-

Tercia

Liber autem decretorum
vt scimus sexti vt tercia
tano est cōpilatus. Secun-
cōtano. Quartus a dēme-
mundum opilasse decreta-
tōis cōmissione inde et g
le. Omnia nostra facimus
de re iure erit. Sic simili
geni cō condere generale
tis neqđ puati. l. fi. C. de
geri iuris canonici.

De tetragan

Et ut nihilominus iuris cano-
tis quas etiam oportet legi
quando seruo est de tempo

appropriatam et cōmunem moralem possz adducere. Sic itaqz cōstat
hec sane tria necessaria scholari in studio iuris vtriusqz. Jam quedam
cōmunia circa illa erunt dicenda. **P**rimo circa lecturam. **S**ecūdo vero
circa intelligentiam. **U**ltimo autem circa horum memoriā et omnia
ad christi laudem. **S**equit̄ tractatulus. et prima pars. **C**apitulū primū

Que occurrunt legenda in iure vtroqz

Quia occurrunt legenda in vtroqz iure. textualia. glose ordinarię
doctozum scripta. **Q**ue etiam tria lecta sunt intelligenda et vltimo
memorie cōmendanda. **S**ed iam de horum lectura sermo erit ac
in duobus capitulis sequentibus de duobus alijs scilicet intelligentia et
eorum memoria. **P**rimo autem quomodo legi debeant textus iuris ca
nonici. glose ordinarię. et doctozum scripta. **S**ecundo vero dicetur in
hoc capitulo quomodo textus iuris ciuilis glose ordinarię. et doctoz
scripta. **E**t sane his tribus cōplectitur quicquid legendum erit in vtro
qz iure. **I**n iure autem canonico pro textualibus occurrunt liber decre
torum. decretalium. sextus et clementinarū. **E**x quibus vt corpus consi
stit totum ius canonicum. qua de causa in vulgatam venit locutionem
vt qui hos libros habuerit corp⁹ iuris canonici dicat̄ habere.

Textualia iuris canonici

Liber autem decretorum vt primus inter hos est legendus. decretaliū
vt secundus. sexti vt tercius. clementinarum vt quartus. **P**rimus a gra
tiano est cōpilatus. **S**ecundus a gregozio nono. **T**ercius a bonifacio
ođtauo. **Q**uartus a clemente quinto. **N**ec mouere debet si dicat̄ **R**ay
mundum cōpilasse decretales. quia non ipse sui nomine. sed romani pon
tificis cōmissione inde et gregozius nonus dicitur cōpilasse. **D**icit enim
lex. **O**mnia nostra facimus quibus auctoritatē impertimur. vt in. **l. i. c.**
de ve. iure enu. **S**ic simili mō oportet sentire de sexto et sic de alijs. **L**e
gem enī condere generalem solius est principis non inferioris dignita
tis neqz priuati. **l. fi. c. de legi.** **H**i sunt libri quos in textibus oportet le
gere iuris canonici.

De extrauagantibus q̄ hodie seruande sunt

Sunt nihilomin⁹ iuris canonici. adhuc alia textualia sicut extrauagan
tes quas etiam oportz legere. de illis tamen mentio non consueuit fieri
quando sermo est de corpore iuris canonici. quod ob id pōt attingere

quia non sunt in speciali volumine tradite. quia et multe ex illis non sunt legende eo quod sunt reuocate. ergo cum sunt membra mortua corpus iuris canonici nequit ex illis constitui. Verum que sunt ille quas non oportet legere solet in dubium plerumque venire. Sunt autem omnes ille que ante librum decretalium sunt edite hoc probat phemium compilationis gregoriane. Et que inter decretalium librum et sextum. quoniam omnes sunt per bonifacium octauum reuocate ut probatur in prohemio sexti libri. Bonifaciane tamen non sunt reuocate. Sunt etiam alie specialiter reseruate ut sentit glo. ibidem. Illis vero exceptis et insertis omnes inter librum decretalium et sextum edite sunt reuocate. que vero inter sextum et clementinas sunt edite non sunt per clementinas reuocate. Sic et adhuc hodie leguntur extrauagantes bonifacii octauum. et Johannis. xxij. Hec sunt textualia in iure canonico legenda. Sic autem sunt legenda et alleganda. Liber decretorum qui in tres partes est distinctus videlicet in centum et unam distinctiones quo ad primam partem. Et quo ad secundam in. xxxvi. casus. Et quo ad tertiam que est de consecratione in quinque distinctiones. Quo ad primam partem debet legi allegari ut capitulum allegetur et quota sit distinctione. Et si capitulum longum sit allegetur. s. aut versiculus s. m. quod occurrit. Sunt etiam. s. in distinctionibus et causis qui non consueuerunt allegari in capite capituli eo quod cadunt sub aliquo capitulo sed in eis verba continent gratiani.

Qui dicantur paragraphi in li. Decretorum

Et plerumque sunt paragraphi ubi incipiunt questionis argumentationes vel ponuntur solutiones. Quo ad secundam vero debet allegari capitulum. et sub qua sit questione. et causa subicitur licet allegetur quota eius. Sic autem fiet allegatio. quia sub causa sunt questiones et sub questionibus capitula. Dicitur autem causa thema siue factum ex quo questiones eliciuntur pro quarum decisione inducuntur capitula. Ita legendum et allegandum est preterquam de penitentia ubi subicitur causa que questio licet capitula cadant sub causa et questione. Allegatur autem de peni. di. i. vel. ij. s. m. quod occurrit. c. tali. usque ad septimam distinctionem inclusive. quia sunt septem distinctiones de penitentia. Quo ad tertiam vero debet allegari de conse. di. i. vel. ij. vel s. m. quod occurrit. c. tali. usque ad quinque distinctiones. Iste est modus legendi et allegandi librum decretorum et qui aliter allegauerit sane errat. Quia etiam palee dicuntur contineri in eo que non sunt per gratianum inserte. ideo singulariter alle

gando sole quando ad
decretorum. licet autem in
lum legatur et allegatur in
occur. Sic enim allegatur in
pimo. Et sic male allegatur
nes quoniam quotas lib
do legatur et allegatur sic
feto ut in ca. i. de constit
retalibus. In quibus h
tum sic allegatur ut in d
Extrauagantes vero leg
gans et nomen condone
Jo. xij. Dicitur autem
lumina iuris canonici. E

Circa glo

Ita glosas ordin
top legida est u
tonia. Circa decre
est nobis glosa Jo. an. a
nalis qui alio nomine d
nomine allegatur. Arcti
i ordinaria Jo. an. Nec
Circa extrauagantes Jo. a
las et plures gentibus. C
bit. et Arctidiacom op
bit ad glosas ordinarias
mici de sancto geomini
tum suum quem seruauit in
basillie ponit

Qui doctores deb

Circa librum decretalium
stentis qui opellans de
prium debet legi casus
no glosarum expeditis. Po
ut summe doctrine qui casus

gando solet quandoq; adijci vt in p alea. Rubrice aut non allegantur decretorum. licet autem in alijs libris allegentur. Liber vero decretalium legitur et allegatur. ita q; capitulu allegatur et rubrica et liber subtitetur. Sic em allegatur vt in. c. i. de costit. non autez adiungitur libro primo. Et sic male allegant quidam predicatorozes iura etiam predicantes qui etiam quotas librorum adijciunt. Liber vero sextus simili modo legitur et allegatur sicut liber decretalium excepto q; adijcitur libro sexto vt in ca. i. de costit. li. vi. ad sciendum q; dicitur in sexto et no in decretalibus. In quibus h;dem tituli ponuntur. Liber autem clementinarum sic allegatur. vt in cle. i. vel tali et adijcitur rubrica et non amplius. Extrauagantes vero legunt et allegant hoc mo vt exprimat extrauagans et nomen condentis q; nihil amplius. vt in extrauaganti antiqua Jo. xxij. Dicuntur autem extrauagantes quia vagantur extra hec volumina iuris canonici. Et hec sufficiant circa textu iuris canonici.

Circa glosas ordinarias

Circa glosas ordinarias oportet aduertere q; circa librum decretorum legenda est q; alleganda glosa bartolomei brixien. et Jobis teutonici. Circa decretales glosa Bernardi. Circa sextum ordinaria est nobis glosa Jo. an. alijs Jo. monachi. Glosarunt em sextum cardinalis qui alio nomine dicitur Jo. monachi. g; Wido de bausio qui alio nomine allegatur Archidiaconus. et Jo. an. Circa clementinas glosa e ordinaria Jo. an. Nec ideo reprehendendi sunt alij famosi glosatores. Circa extrauagantes Jo. xxij. reperitur laudunus aliquas adiecisse glosas et plures genslinus. Circa librum decretorum leguntur casus Bar. brix. et Archidiaconi op' cui rosarium nome dedit qd apostillas tradidit ad glosas ordinarias ex iuribus nouis. In cathedra do lectura dominici de sancto geominiano quaz super libro decretorum fecit ad modum suum quem seruat in sexto in qua quicquid archidiaconus posuit lucidissime ponit

Qui doctores debeant legi circa libru decretaliu

Circa librum decretalium omnino legatur Innocentius et post eu hostiensis qui apostillas dederunt post quos nouelle Jo. an. Ex quibus primum debet legi casus summarius. postea textus apostillatio. et tercio glosarum expeditio. Post illos vero dominus antonius de butrio vir summe doctrine qui casum summarium et notabilia colligit q; formali

ter glosas expeditas resoluit. **F**ecutus est enim **Jo. de Imola** qui quandoque
aliquo adijcit qui nullatenus est omittendus. **E**t si **Bal.** posset obtineri
circa decretales omnino sincerus foret habent alij franciscum de sabo
rellis qui etiam vir sane doctrine extiterat. **E**t qui abbatem siculum alij
as nuncupatum dominum panormitanum circa decretales habet. pos
sident illi famosum doctorem valde. in sententia plenum. succindum. be
ne resolutum. pre ceteris hodie legendum eo quod nouissimis extiterat te
poribus vir magne prudentie quem et modo tota optat italia apud
quam sua hodie vltima solet fore resolutio. **C**irca sextum vero lega
tur nouelle **Jo. an.** in mercurialibus et totus dominicus. **C**irca clemen
tinas autem laudunus **Genlins.** **Stephanus.** **paulus.** **bertrandus**
petrus de ancorano. **franciscus de saborellis.** **Jo. de lignano.** et pre ce
teris **Jo. de Imola.** **Q**uarum etiam dominus panorm. glosas explana
uit. ac adiecit et vltimo adiecta sunt etiam legenda et alleganda dum
scolaris iuris canonici in his legere nouerit circa lecturam bene tutus
erit. **C**onstat quomodo debeat legere et textualia allegare **O**portet hoc
idem discutere de glosarum lectione et doctorum allegatione. debent
autem glose legi sic allegari vt in glo. verbi. x. vel in glosa. i. fm qd oc
currit allegando capitulum distinctionem et questionem in decretis **I**n
alijs vero rubricam adijciendo in sexto li. vi. **I**n clementinis. in cle. tali.
In extrauagani adijciendo nomen conditoris. **C**irca autem scripta
doctorum sic est obseruandum vt allegetur doctor scribens et capitulum in
quo scribit et cum hoc etiam distinctio vel questio in decretis. **I**n decre
talibus vero rubrica cum capitulo. addendo in sexto li. vi. **A**c in clemen
tinis nomen cle. **I**ta autem debet allegari vt dicit dominus antonius
de butrio in. c. i. de constituto. vel sic. **I**ta dicit archidiaconus in ca. i. di. i.
Et si super aliqua glosa dicant potest et adijci super illa glosa. **E**o eti
am quod doctores quandoque scripserunt plenissime et aliqua capitula re
petierunt solet etiam allegari. **I**ta dicit ille in repetitione illius capituli
Eo etiam quod aliqui scripserunt non circa textum apostillando notando
vel glosas expedito. sed distinguendo et addendo **I**deo solet allegari
vt dicit ille in distinctionibus suis et additionibus super illo ca. **E**o etiam
aliqui nullo modo circa textum scripserunt. sed consilia dederunt solent
etiam allegari consilia eorum vt dicit oldradus in consilijs suis. **A**lij tran
scunt per allegationes. **I**deo allegatur vt dicit lapis in suis allegatio

dictus et allegatur quora
ant. ideo allegat. Ita dicit
in questione que incipit
tam allegatur rubrica

Quomodo

Namque constat que
legenda iuris canonici
autem textus legatur
pus deliberatum docto
do modo hec tria in iuris
occurrunt legenda. **P**rimo
tio doctor scripta. **C**on
Et libris institutionum
hemio institutionum. **J**
us. hodie tamen huic co
illius collationes et po
tem. ad reprimendam he
tionem. libro feudorum in
alia iuris civilis precipue
legimus. **S**ecundo libro
didit dominus imperator
um hec omnia textualia
nam vt dicta iuris con

An liber vlt

De libro enim feudorum
etiam sit legimus. **C**on

nibus et allegatur quota cōsiliij et allegationis. alij oia q̄rendo expediunt ideo allegat. Ita dicit **Bar.** brixēsis in questionibus mercurialibus in questione que incipit c̄. Alij vero omnia in summis tradunt tunc autem allegatur rubrica summe s̄ et verp̄. s̄m q̄d̄ occurrit.

Quomodo in iure civili sit procedendum

Namq̄ constat que in textualibus glosis et doctorum scriptis sunt legenda iuris canonici. et quomodo et quo ordine. Ante omnia autem textus legatur. postea glose ordinarie. et ultimo post tempus deliberatum doctorum scripta. Et ordine primo oportet secundo modo hec tria in iure civili discutere. In civili igitur iure etiam tria occurrunt legenda. Primum textualia. Secundo glose ordinarie. et tertio doctorum scripta. Constat autem ius civile vt corpus ex suis partib⁹ Ex libris institutionum digestorum et Codicis vt sane probatur in prohemio institutionum. In illis enim finis eruditionis et principium totius. hodie tamen huic corpori oportet addere corpus authenticorum ac illius collationes et post illas vsus feudorum. Et ultimo extrauagantem. ad reprimendam henrici imperatoris quam **Bar.** vocat. xi. collationem. libro feudorum intitulo decima collatione Sunt hec textualia iuris civilis precipue omnia. Liber autem institutionum est primo legendus. Secundo libri aliqui digestorum. Et s̄m ordinem quem tradidit dominus imperator in prima cōstitutione digestorum. Sunt autem hec omnia textualia legenda et alleganda vt leges imperiales nō autem vt dicta iuris consultorum sic sentit **Bar.** in illa questione p̄ma.

An liber vsuum feudorum sit authenticus

De libro autem feudorum est apud doctores disputatio. an et iste etiam sit legendus. Concludit autem **Bal.** in principio libri feudorum

Decima collatio est autentica quod in decisione causarum feudalium hec consuetudines non solum in foro contradictorio causarum sunt obseruande sed etiam in foro anime nisi essent in periculo animarum. quia lex civilis est pars legis diuine vt notatur in .c. super specula in nouella ne cle. vel mo. **M**odus autem legendi institutiones et allegandi est iste. vt allegetur principium nigri si occurrit alias allegando in eo allegetur .s. et cum hoc rubrica sub qua nigrum continetur vna cum libro sic dicendo. **I**nstit. de iusti. et iure .s. i. **M**odus autem allegandi in libro digestorum est vt allegetur lex ipsa et si est longa etiam allegetur .s. et cum hoc rubrica sub qua continetur subdicendo librum vt sic dicendo. l. i. ff. de testa. **S**ed hic attendendum pro canonistis quod libri digestorum sunt quinquaginta qui non ex mandato imperiali sed magistraliter sunt in tria volumina diuisi. vt in digestum vetus. infortiatum. et digestum nouum. que nomina etiam sunt magistralia. semper autem allegantur sub nomine digestorum **T**unc autem nescitur an sit lex in digesto veteri infortiato. vel digesto nouo. **I**deo datur doctrina generalis quod lex loquens de iudicibus. iudicium officii. iudicis. gerentibus officium in iudicio. de preparantibus iudicium et de decedentibus et de contractibus inuenitur in digesto veteri. **Q**ue vero loquuntur de respicientibus matrimonio. de respicientibus pupillos et adolescentes. et decedentium actus et successiones et generaliter que respiciunt vltimas voluntates reperiuntur in infortiato. **S**ed que loquuntur de obligationibus interditi. actionibus et accusationibus et penis earum et rescindentibus iudicium reperiuntur in digesto nouo concludente in regulas iuris civilis premissa verborum significatione. hec si attenderit canonista magnis a laboribus questando releuabitur. **M**odus est similis allegandi in **C**odice in quo lex allegatur vna cum rubrica et liber in genere. **E**t si lex est longa allegatur .s. vel responsa. verbi gratia. **Q**ui luxuriatur contra naturam vltimo supplicio puniatur. **C.** de adulte. l. cum vir. vel si longa lex non sit distincta per .s. vel responsa dicas. le. tali circa principium medium vel finem. **I**n tribus vero vltimis libris **C.** allegatur liber in specie siue in particulari vt li. x. xi. vel. xij. **S**unt enim. xij. libri **C**odici **I**n quibus vt etiam canonista querendo non vexetur. hec metra que sequuntur attendat **P**rima sacrat. secunda parat. ius tertia dicit **C**ontrahit et quarta. nubere quinta docet. **T**estatur sexta. libertas septima dicit. **P**ignorat octaua. crimina nona luit **C**onfiscans decima. fundans vndena tue tur. **E**t decet officia pars duodena locat.

Volunt attendendum est et
Imeriam super quibusdam
alique antea tractum
Et ponit in margine
currentibus debet sic allegari
allegari principium seu
liber in specie. **M**odus
tunc quod diuiditur in
rgraphos est iste vt alle
minetur .s. et si occurrit
si. coll. x. **E**t licet collati
allegabis. Nam qui hoc
Modus autem legendi et
rubricae capitula .s. et veri
inuestitura. c. i. s. tali .s. fm
dicant vt in vltimis feudo
gari oportet vna cum li
vt allegando per textus
tandum. quod in iure cano
preterea in lexto et in di
vero civili quandoque op
nere oportet allegare. vt
iudicium .s.

Que glose

In restat et ordin
ac sine accursione.
alii antiquiores fue
legit glosas vt patet in
etiam in canonibus. **Q**u
lens dimittit. sentio quod op
legari vt supra dictum fu
que in legenda oportet
Bar. de lito. ferrato qui
libros **C**odici. circa text
corp. autem quod multi r
succes seu deindeo bar. h
us tamen semper tenet ac

Adhuc aduertendum est circa **Codicem** quod ex corpore authenticorum per **Irrerium** super quibusdam legibus in .ix. libris **Codicis** sunt adite alique authentice trassumpte ex corpore authenticorum ad leges **Codicis**. Et poni solent in margine inter glosas. sed in maiori litera quibus occurrentibus debz sic allegari autem. nouissima. **C. de inoffi. testa.** Ita quod allegetur principium seu nomen authentice **Rubrica et Codex.** sed non liber in specie. **Modus** autem legendi et allegandi ex corpore authenticorum quod diuiditur in .ix. collationes que habent rubricas et paragraphos. est iste ut allegetur principium autentici si occurrit. alias nominetur. **Et si occurrit versiculus. et collatio. ut in autentica. de nup. si. coll. 22.** Et licet collatio precedat. ramen nunquam collationem ante allegabis. Nam qui hoc fecerit iuris ignarus ab omnibus reputabitur. **Modus** autem legendi et allegandi in libro feudorum ubi occurrunt rubricae capitula. et versi. Est iste ut allegetur in libro feudorum rubrica de inuestitura. c. i. **itali 22. fm'** quod occurrit. **Potest** etiam dici coll. x. Alij dicunt ut in vrbibus feudorum sed non refert. **Extravagantes** autem allegari oportet vna cum suo conditore vel illum subticere hoc modo legendo vel allegando per textus omnes iuris civilis transeundum. Sed hic notandum. quod in iure canonico non allegatur liber in genere vel in specie preterquam in sexto et in clementinis. ubi liber in genere adijcitur. In iure vero civili quandoque oportet librum in specie adijcere et semper in genere oportet allegare. ut insti. ff. **C. in corpore authenticorum et in vrbibus feudorum 22.**

Que glose sunt legende in iure civili

Iam restat ex ordine ostendere que glose sunt in iure civili legende ac sane accursiane. quia glosator iuris civilis fuit accursif? licet et alij antiquiores fuerant etiam glosatores. quorum etiam omnium recoi legit glosas ut patet in illis sicut glosator decreti et decretalium fecit etiam in canonibus. **Quis** autem glosauerit librum feudorum ad presens dimitto. sentio quod optime sint ibidem glose. debent autem glose allegari ut supra dictum fuit circa ius canonicum. **De scriptis doctorum** que sint legenda oportet submittere. ac qui modo amplius currunt sunt **Bar. de saxo ferrato** qui scripsit circa tria volumina digestorum. et omnes libros **Codicis.** et circa extravagantem allegatam. **Dicit** etiam scripsisse circa corpus authenticorum quod multi reuoluunt in dubium. dicit tamen bal. in li. feudorum de succes seu. deridendo bar. hoc modo. **Fuit** enim subtilis homo et doctor meus tamen semper tenebat opiniones multum placentes laicis et fecit

opinionibus suis multum de honore. Et **Baldus** qui etiam protestatur circa librum feudorum scripsit circa totum corpus iuris civilis. **Bartolomeus** etiam de salicet. valde circa libros **Codicis**. est notabilis. immo in materia ultimarum voluntatum. et in parte digesti noui. **Preterea** **Baldus** circa librum feudorum. **Jo. fabri** circa institutiones. **Jo. de pla.** et **Henricus** de pyro non est reprehendendus. nec non **pe. de bella partica** **Cynus** **Ja. de beluiso**. Sunt et plures alij qui etiam scripserunt super corpore iuris civilis. Omnes istos oportet allegare sicut superius dictum fuit circa ius canonicum et illius allegationes. ac sicut ibidem de allegationibus. repetitionibus. additionibus. distinctionibus consilijs et communibus et sumis dictum fuit. Et modus allegandi datus. sic ille in civili iure debet similiter obseruari. Solet preterea adijci allegando infra et supra et extra. Allegatio que fit per extra frequentatur quando ius canonicum allegatur in iure civili vel e contra. Et tantum circa primum capitulum tractatuli. Sed quomodo hec omnia sunt scribenda sub breuitate sua consueta oportet per consuetudinem accipere et ex multorum lectione adiungere quia tediosum extiterat pretermisi cum non figuras noui pulchras efficere.

Sicut tria in utroque iure oportet legere et allegare. sic etiam tria oportet intelligere quorum vnum ordinatur ad alterius intellectum. ante omnia textus est intelligendus postea glose ordinarie que immediate veniunt ad textus intellectus. Et ultimo scripta doctorum propriusque accedunt intellectui. Sunt itaque reprehendendi qui ab ultimo incipiunt. aut a secundo non seruantes debitum ordinem capacitatis. Sane primo incipienti sufficit aliquo textus intelligere. proficienti opus est glosas ordinarias accedere. Et iam quasi perfecto aperiri debent doctorum scripta. Et quisque quantum expedit sapiat. Sic enim non se onerans. aut oneratus ab alio non desistet cum diffidentia. Sunt et preterea vane loquentes ex prescriptis detestandi qui doctoribus obloquuntur propter multiplicationem librorum ac ingenij sanam exercitationem. Non illi pbi verbum nouere qui protestatur non fore regratiandum his qui bene dixerunt sed etiam his qui male dixerunt. sic enim peruenitur ad explendentiam veritatis. hinc non sunt omnino reprehendendi doctores in cathedra diuersas referentes opiniones. hoc etiam precipue attento quod licet ad iuriam

intelligentiam iura recitare
principium non sunt reprobandi
minus ratio resoluta fuit
seruatum Jo de tertibus
scripsit reuocare secundo
iuris civilis. Accedit do ea q
curant intelligendi. Et qui
Re qui in extrauagani indici
ni duo ponunt ius antiquum
autem est intelligendum fm
iura noua continent ius per
plures recitant factum par
magis accedunt ad leges
to facto et quo ius videtur
dum oportet ire in specie a
liber decretorum intelligi
ponitur in rubro super ca
nitur. Terunt non sunt
poni etiam in certis passib
decretum non sit autentic
ita. Incipit concordia cano
le vero rubrice sunt nigro
rolarij circa librum decreto
rum canonu ad concordia
rig ad nigrum quod est in
Et autem intelligenda vt
te ab ecclesia non est accre
quis nesciat. ix. di. In diti
vnt vt si inducitur capite
trous vt recurrat ad sub
omnibus distinctionibus
suis debet attendi ca
tator vltimo questionis
ra poit rationes ornatioes
nit gran' tradere in sub
loquat in his q recipit for
tas noua q qnqz alid hant

intelligentiam iura recitare correcta. cur non opiniones que sane per principem non sunt reprobate sed forte p̄ doctore aliū. Cuius et forte minus ratio resoluta fuit. Oportet autem iuxta ordinem prius etiā obseruatum. **I**o de textibus iuris canonici. glosis ordinarijs. et doctorum scriptis deducere. secundo vero loco et in eodem capitulo de his q̄ sunt iuris ciuilis. **A**ccedēdo ea que sunt iuris canonici. primo text⁹ lecti occurrunt intelligendi. **E**t qui in prefatis quatuor voluminibus continentur. **N**ec qui in extrauaganā includuntur. **S**ane inter hos quatuor libros. **P**rimi duo ponunt ius antiquum. canonicū. alij vero ius nouū. **G**eneraliē autem est intelligendum s̄m laudunum in cle. frequens de excess. pla. q̄ iura noua cōtinent ius per omnia. decretales autē antique cōpilatōnis plures. recitant factum partiū nullum ius cōtinentes in quo iura noua magis accedunt ad leges que omuniter decisionē iuris ponunt semoto facto ex quo ius oritur. **P**remissa hac generali doctrina ad intelligendum oportet ire in specie ad textus iuris canonici iuxta ordinē. **U**t autē liber decretorum intelligatur recurrendum est ad casum summariū qui ponitur in rubro super capitulo. inde generalis capituli intelligentia sumitur. **V**eruntā non sunt rubrice ille autentice qui ymmo melius possēt poni etiā in certis passibus. sūt nihilomin⁹ manu ductiue vñ dici solet q̄ decretum non sit autenticum in suis rubricis excepta vna que figuratur ita. **I**ncipit cōcordia canonū discordantiū. que sane sola est rubrica. **A**lie vero rubrice sunt nigrozum sūmaria. **I**ta sentit archidiacon⁹ in p̄n. rosarij circa librum decretoꝝ. quia sola est gratiani intentio discordantiam canonū ad cōcordiam reducere. **I**n rubro vero oportet descēdere vsq̄ ad nigrum quod est intelligendū inspecto eo ad quod inducitur. **E**st autem intelligendū vt autenticū si nō fuerit gratiani verbum qd̄ sane ab ecclesia non est acceptum ac approbatum vt sentit archidia. in. c. quis nesciat. ix. di. **I**n distinctionibus debet inspicere ad quid distinctio venit vt si inducitur capitulum qd̄ probat q̄ episcop⁹ debeat esse vni⁹ uxoris vir recurrat ad substantiam distinctionis. **I**ta faciendūz erit in omnibus distinctionibus cuiuscūq̄ partis decreti. **I**n causis vero et q̄stionibus debet attendi causa. questio. et contra questionem argumentatioꝝ vltimo questionis solutio. **N**ec attendendum est si gratianus in ea poit canones contrarios. om̄s em̄ sunt seruādi ad sanū intellectū que nitiē gratian⁹ tradere in suis solutionibus. **A**t tendendū est tñ an canon loquat̄ in his q̄ recipiūt for̄z ostentiosū. qz oportz ad iura respicē sequētiaꝝ noua q̄ qñq̄z aliē statuē. an in his q̄ forū respiciūt aie vt i materia

sacramentali et similibus. Plerunq; enim in illis iura noua non statue-
runt cōtrarium. ac sane pro primo libri decretorum intellectu valde cōue-
niet ad originale recurrere vnde trāssumpsit gratian' qñq; auctōrita-
tes scripture et scripta doctorum et tunc plus credatur augustino in
disputationibus gregorio in moralibus. et Jeronimo in translationi-
bus. qz non per omnia omnino sic dicit liber decretorū. Glose adficiunt
aliquāz ambrosio stetur in rigorosis. Porro in libro decretorū nō opoz-
tet dubitare de decretis cōciliorum. nō de sanctionibus romanoz pon-
tificum. sed de opusculis tractatorū et scriptis doctoruz ac de legibus
decreto insertis. Sed nō oportet dubitare apud archidiaconū de scri-
ptis doctorum decreto insertis. quia recepit ecclesia decretum quo ad
illa sic dicit in. c. quis nesciat alii. De legib' at insertis dicunt doc. q. quo
ad illas non sit decretum approbatum nisi illarū fiat mētio in alijs ca-
nonibus sic dicunt doctores in. c. ff. de rescripti. quia gratianus nō ha-
buit potestatem cōdendi legem. Ita etiam dicit glo. in. c. dudū. de reb'
eccl. non alie. li. vi. Jam itaq; cōstare poterit stilo sub breui modus de-
cretum intelligēdi ac quod idipm quo ad sua rubrayno excepto nō sit
intelligendum sicut autenticum. verum quo ad sua nigra vt autenticum
si verbum non fuerit gratiani vel legis canonisatio. Ut vero liber de-
cretaliū intelligat an oia debet intelligi rubrica. qz fm eam intelligitur
capitulum. licitum est enim arguere ex verbis rubrice vt dicunt docto-
res in. l. i. ff. si cer. peta. per quod etiam excusatur superfluitas si capitulū
aliquid quo ad rubricam ponit licet etiam alibi ponatur vt in. c. signifi-
cantibus. de libel. obla. et de app. e. c. Veruntamen rubrice decretaliuz
non sic debent intelligi quasi sint autentice. Exceptis illis que generāt
pfectū sensum in animo auditoris vt est illa vt lite non cōtest. non pro-
cedatur ad testium receptionem vel diffinitiuam sententiam. Postea de-
scendenduz est ad nigrum. Plerunq; autem in nigro occurrunt due
partes. In prima factum cōtinetur partium querentium consiliū peten-
tium supplicantium et sic de alijs que non est pro iure accipienda. Nulla
em in ea sit iuris decisio vt prius sensit laud. In secunda vero ponitur
iuris decisio que sicut ponitur sic vt ius intelligitur quam ad totū opoz-
tet prospicere et totam literam illius legere. Solent etiam preter hmōi
in exordijs capitulorum quedam poni scripture doctrine quas etiam
oportet intelligere et pro iure allegari. In facti enim narratione solet
plerunq; poni et infra. sub quo deciditur pars facti que pars quando-
q; decisa fuit. quia ad decisionem nihil profecit. et quandoq; male

ista est decisio fm doc. Et tunc
de iure in c. i. de iur. h.
si possit allegari tñ valde pro
quatuor facti et diuerso. ius
patis et scripta. Inde datur
iuris decisio inuici posse
statum iuris decisiū est vt in c.
eis. Quisotimur perdecem
hoc tamē addito q. habeant
negat limitatur vel per noui
na cōtinuo. Sic em dicitur
tur nisi in casu cōtinuo de
relegitur et non in alio. Ope
vt lectis et intellectis decreta
et ad lectum quibus cōtinuo
quādoq; corriguntur. Sim
calus etiam decidunt. Et
nunt. Sed attendendū est
q. facte ante gregoriū. r.
nec intelligendū vt probat
it. volentes igitur vt hac
libolis. Et que inter lectū
stimum quartum Innocent
quartū. clementem quartū
tuanū quantum. Jobānem
nosium quartū. nicolaum q.
legi nec etiam intelligi nisi
libi nisi fuerint in eo speci-
cōtiter in eo referuate. Sed
ante dementinas ac po-
ri scripas in corpore iur
nosum. c. di. rbi de hoc te
Duerendū est circa prem
muis potuit intelligere. et
decisiū que h. finalis fue-
licet attendēda su rō tñ om-
care q. iuris decisiōe in casu

facta est decisio fm doc. Et tunc licet allegare decisum pro iure vt sentit
Anth. de butrio in c.i. de cōstitu. licet etiā pro iure pars facti narratiua
 nō possit allegari tñ valde pro intellectu. hec pars dz inspici et intelligi
 quia ex facto et diuerso. ius oritur et diuersum. **S**ane si cōbinentur pzia
 pars et secūda. **I**nde datur intelligentia si simile factum occurrerit qd si
 milis iuris decisio induci possit. **S**i autē in nigro non occurrit factū tūc
 totum iuris decisuū est vt in c.i. de cōsti. et in c. translato. eo. ti. et sic de
 alijs. **P**ariformiter pcedendum est in intellectu sexti et clementinarum
 hoc tamē addito qd habeatur respectus ad ius antiquum quod vel cor
 rigitur limitatur vel per nouū declaratur vt iuxta illud intelligatur no
 ua cōstitutio. **S**ic em̄ dicunt doctores qd cōstitutio declarans nō loqui
 tur nisi in casu cōstitutionis declarande. sic iuriū correctio in casu suo in
 telligitur et non in alio. **O**pere precii igitur est scholari iuris canonici.
 vt lectis et intellectis decretalibus etiā oculos dirigat ad clementinas
 et ad sextum quibus cōstitutiones decretaliū declarantur limitantur et
 quādoq; corriguntur. **S**imili mō de extrauagantib⁹ oportet dicē qui
 casus etiam decidunt. **E**t quādoq; nouissimū ius preferendū alijs po
 nunt. **S**ed attendendū circa illas vt etiā prius aliqualiter fuit tactum
 qd facte ante gregoriū. ix. decretalib⁹ non inserte sicut nō sunt legende sic
 nec intelligende vt probat in p̄hemio cōpilationis gregoriane vbi di
 cit. volentes igitur vt hac tñ cōpilatione vniuersi vtant in iudicijs et in
 scholis. **E**t que inter sextū et decretales quales sunt que facte sunt per ce
 lestinum quartum. **I**nnocentiū quartū. alexandrum quartum. vrbānum
 quartū. clementem quartū. **G**regoriū decimū. **I**nnocentiū quintū. **A**
 dzianū quintum. **J**ohānem. xxi. nicolaum terciū. martinū quartum. ho
 norium quartū. nicolaum quartū. et celestinū quintū. **T**ales nō debent
 legi nec etiam intelligi nisi vt iura correctā vt p̄batur in p̄hemio sexti
 libri nisi fuerint in eo specialiter reseruate. vel fuerint bonifaciane vl spe
 cialiter in eo reseruate. **S**ed non est ita dicendum de post sextum editis
 et ante clementinas ac post illas quas oportet legere et intelligere si
 cut scriptas in corpore iuris canonici. et cōpaginatas in eo. ca. si roma
 norum. xix. di. vbi de hoc tex. est notabilis qui ad hoc cōsuevit allegari
Aduertendū est circa p̄missa qd scholaris iuris canonici legere et fir
 mius poterit intelligere. et sanius si rationem attendat capituli et iuris
 decisiuaz que si finalis fuerit valde attendenda erit. **S**i vero impulsua
 licet attendēda sit nō tñ omnino sequenda. **D**ocet rō finalis casum appli
 care et iuris decisionē in casuz alium c. translato. de cōstitu. **V**alde etiā est

attendendū si ius disponat in fauorabilibus. an in penalib⁹. an in foro anime. an in foro cōtentioso que sane omnia seruāt ad intelligentiaz iuris canonici. Et precipiendo. cōsulendo. aut simpliciter disponendo. an penam adficiat contrafacienti. an iudici relinquat. an penam infligat ipso iure. an per sententiā. an priuatū decernat. an priuandū. an quibusdam cōferat priuilegiū. an rigorem aut equitatem foueat. an fictio- nem inducat. an presumptionem nō admittentē p̄bationem in contra- rium. an presumptionem admittentē. an nullam presumptionē. an regu- lam ponat. an casum exceptum. Unde s̄m Bal. in libro feudorū de pa- ce firm an. In dubio a textu et regula non est recedendū. vt no. in l. om- nis diffinitio. ff. de re. iur. Et s̄m pe. de ancorano s̄. rubrica de regl. iur. li. vi. Firmius ius habet qui pro se regulam habet q̄z qui casum excep- tum ⁊ generalit̄ quicqd̄ est nota dignum oportet cōsiderare vt textus possit intelligi.

Oportet itā ad glosas accedere ordinarias. Et vnum de omnibus glōsis iuris canonici protestari q̄ nulla de se est glosa illius autentica sed statuit illi quatenus iura alle- gat. Et vbi iura nō allegat nisi iura in cōtrarium inueniantur habet p̄- babilem auctoritatem ex scribentis eruditione. ac sane s̄m Bal. nequit quis meliori adherere q̄z glōse ordinarie. Si tamē s̄m eū i eadē glo. po- nantur op̄iones cōtrarie quā glo. vltimo ponit illam vult esse amplectē- dam que p̄ximam corrigat probabili correptione. sic dicit in c. vnico. de natura suc. feu. et in rubrica. An apud iudicem in libro feudorū. Dicit alibi q̄ non est recedendū a lectione glosarum quod est cōtra illos qui dum sunt scholares. glosas non student vnde consulendo nesciunt an cum glosa cōcludant an cōtra eam. Sunt igitur glōse legende et intelli- gende vt p̄babiles et non vt autentice et standū est vltime habenti cō- trarias opiniones de quo tamen puncto maior possit moueri dubita- tio. an et saniori rationi possit stari. Magis etiam standum est glōsis que additiones habent ex iuribus nouis. Preterea illa glosa libri de- cretorum est valde notabilis que summas colligit distinctionū et que- stionum ad quam debent recurrere maturo tēpore licentiandi in iure canonico qm̄ tempore examinis illas oportet recitare que etiam ex de- cretalibus multas et legibus concordantias. Ponit enim Jo. istam glo- sam circa principium questionis cuiuslibet cause vel distinctionis in qua in sūma seriez totius questionis vel distinctionis recolligit. Satis etiā

glosa decretalis ē notabilis
b) Innocentij q̄ri. aut serm
linc valde notande qz q̄ hoc
dum p̄terea genf. glōse
les ⁊ lincet. An glōsa vlt
tr. Jur. qz allegat quos
sunt corrupte false ⁊ in all
glo. vt textu concordent
ē facte sūt ad tr. intellim
sapientes q̄ nisi iurite glo
peruadentes iuricand
tes iuricand esse. Non
Iure p̄mo cōreccio quan
daret intellctū Sic aut

O scriptis d
tet sentire q̄ scri
dum vico sum
de his qui scribunt apo
solitū afferunt intellctū
terij qui nōdo sūmant
vond. hoc ip̄z facunt ⁊ l
ones consilia ⁊ repetit
me ⁊ hec oia sunt enia
auctoritas non ē autentic
est inter scripta doctoꝝ p̄
lus ⁊ subtilius sunt scrip
sorem ⁊ melioꝝ rōnem
h) Jo. an dignū est omni
n debere doctoꝝ op̄inō
um tpm̄ locoꝝ ⁊ p̄sonaz
hinc se recordia. Pro fic
mod' videri illoꝝ. Et q̄
ctoꝝ velle q̄ sic ostend
scripta sunt intelligend
aduertit mali qui dicit
Nō etiā hec bona vobis
faciliorib' ire ad vltimū

glosa decretalis ē notabilis maxime illa q̄ h̄z additiōes ex cōstitutōi/
 b^o Innocēti q̄rti. aut sexti. libri. Sane Jo. an. glose circa sextū et cle.
 sunt valde nōnde qz q̄ hodie doc. plerūqz per eas dubia resoluūt. lau/
 duni p̄tereaz gen̄s. glose circa extrauagātes Jo. xxij. adeo sūt notabi
 les q̄ sincere. An glosa vez dicat aut falsū sciri poterit si recurraē ad
 tex. Jurl. quez allegat quod etiaz sanūz est quia glo. quandoqz scripte
 sunt corrupte false q̄ in allegatiōib^o deuie Sic autem sunt intelligēde
 glo. vt textui concordent non vt illum destruunt quia vt prius dictūz
 ē facte sūt ad tex. intellēm Qd̄ retorquendū ē oīra laicos min^o a. l. nimis
 sapientes q̄ nisi iuriste glosas haberent. dicunt omnia bene iudicarent
 persuadentes iudicandū ex intellectu rudi. sicut ipsi iudicant putan/
 tes iudicandū esse. Non sic h̄ intellectus glose colligitur plerūqz ex alio
 Jure ymo cōrrectio quandoqz Juriū non possz vitari nisi glosa sanuz
 daret intellectū Sic aut̄ sētendū ē generat̄ glo. de glos̄ iurl. canonici.

De scriptis doctorū quo ad intellectū oportet sentire q̄ scribentes sūmarie statim cōmunē afferunt intelle/
 ctum ideo sūmme cōsulendū est sūmis vti in etate Juuenili Sz
 de his qui scribunt apostillando ad textum q̄ glosam q̄ specialem ac
 solidū afferunt intellectum vextū graue est illos cōprehendere Ideo
 tertij qui nōndo sūmando q̄ cōtraria expediendo scribunt. q̄ glo. resol/
 uendū. hoc ip̄z faciunt q̄ labori parcūt Qui vero distinctiones allega/
 tiones consilia q̄ repetitiōes scribunt adhuc plenioze intellectū affe/
 runt Sz hec oīa sunt etiā intelligenda vt p̄babiliter dicta qz doctoz
 autoritas non ē autentica no. in. c. i. de postu. prela. Valde tñ eligendū
 est inter scripta doctoz p̄eligenda aut̄ sunt illa que humanius rōnabi
 lius q̄ subtilius sunt scripta que cōem fouent opinionez aut que famo
 siozem q̄ meliozez rōnem. sic sane p̄m bal. in libro feudorū opus nōbi
 le Jo. an. dignū est omni recōmendatiōē Et non inurbaniter possz di
 ci. debere doctoz opiniōes intelligi sicut lex consuevit Juxta diuersita
 tem tpm locoz q̄ p̄sonaz Sic etiā scripta doctoz sūt intelligenda vt
 sint in se cōcordia. Proficit preterea ad doctoz intellectū si attendatur
 mod^o dicendi illoz. Ex quo etiam cōsuevit colligi in dubio hoc illū do
 ctorez dixisse qz sic cōsuevit dicere. Et vltimo nō q̄ non bene doctoruz
 scripta sunt intelligenda nisi prius tex. cū glo. fuēit intellect^o qd̄ male
 aduertūt multi qui dimittūt tex. q̄ glosaz statim currentes ad doctoz
 Nō etiā hec bona docēdi via qz a cōioribus oportz ire ad sp̄alia ac a
 faciliōrib^o ire ad difficilia sic dicit bar. in p̄hemio. ff. Nec ibi oportet
 b 7

ad discipulum credere cum constat omnes textus iurium et legum clamare in contrarium Sicut primo textum oportet legere sic primo intelligere Sic sicut secundo glosas legere sic secundo intelligere ultimo vero legere et intelligere scripta doctorum Et tamen de primo

Iuxta ordinem primum iam oportet accedere secundum ad resumendum capitulum Et si liberet premissa sufficeret que dicta sunt facti utriusque iuri condia sunt. Ne tamen primo deficiat quod pro trahendo fuerat premissus in hunc punctum accedat secundum. Sane in civili iure textum glosas ordinarias oportet intelligere et scripta doctorum quibus progreditur in lucez clarus sapientie iuris civilis scholarum assiduus Institutio nes autem sicut prima elementa primo oportet eligere in illis vehi. ut veritas efficiat aliter. has autem intelligit si rubricas legerit ut probabiles nisi continerit plenum et perfectum sensum. Nigra vero ut autentica Et si attende rit ad quid impator se resoluit. Plerumque iura refert antiqua non pro iure suanda sed ut illa ostendat correctam. Submittit autem in si. cui sit standum saltem tempore institutionum. Et sane cui est studium in eis morosum illi summa datur sine iuris civilis. Libri vero digestorum quo ad suas rubricas simili modo debent accipi et intelligi. Nigra vero ut autentica In quibus etiam oportet advertere ad quid se impator resoluit discussis opinionibus iuris consultorum. Pariformiter transire oportet in libros Codicis. in eis tamen advertere oportet autenticas adiunctas et quoniamque legibus suppositas quod secundum illas oportet intelligere leges libro Codicis. in istis. Sane est tamen consilium non omnino illis autenticis credere sed ad originale recurrere. Dicunt enim doctores quoniamque aliter haberi in corpore. In corpore autenticorum rubricas plenas et imperfectas oportet sicut accipere. Nigra vero ut autentica intelligere et illa in nigra Codicis. resolue unum quod ex illis efficere. Et sincere opus est ad iuris civilis intelligentiam in textibus suis ut cognoscat in quo iura. scriptorum sunt pro iura Codicis. suppleta an sint pro illa correctam et in quo oportet pro autenticorum iura ut sic illis non stetur aut stetur cum suo intellectu ex textu adiecto. Usus vero feudorum oportet attendere et in rubricis et capitulis et. Sane autem statuere in opinione pregnantiori dum sic intelligunt textus iuris civilis sane intelligunt ut oportet. De glosis vero et doctorum scriptis. non est opus resumere quod in illis condia est quod prius fuit dictum. valde tamen cauendum est in iure civili a glosis huorum filii accursii. qui laboravit emendare glo. prius sed apud doctores emendatio non fuit utilis. Postremo ut antequam sit finis huic capitulo quod condia est ad intelligentiam utriusque iuris. subnecte. Sane nihil ad id manducit ad intellectum utriusque iuris. in textu glo.

hoc scriptum sicut dicitur
per nomina significat ut a p
da hanc oportet enim scri
ha in p m per scdm ver
riones caplop ac legu q
ludius intelligitur.

Hultimū
qz dicitur ac
t. canonici et
memoria naturalis et ar
tialat de memori q rem
turaqz consequit. Et qui
le debent memorari que
eo q naturalibus bene
de artificialia iam erit die
morabilia. vep qz no mō
erit. Media art. memoria
petere mō qd pū dicit
nital. Ideo p memoria
tipue repertoria que int
non sūt dectia h ad alia
monā. Oportet etiā in me
qm probemio institui.
sen oportet intelligere q
quito strarioz cognoscom
rd alie iur. sūt in p m. Et
is de sūlo' eruz idēz ē iur
te glo. ordinarijs q doct
glosaz capia q ecentū
vū nō prime filijs iū
vōtatur in memoria sic
legit q capis ac glos v
torea vōt. etiam q sit m
ra pūcturo recitamus
memoriā puenit. Sane in
fudū fore. Sic mōz dicit
vert se cop memoria om

7 doc. scriptis sicut titulis de ver. sig. 7 de re. iur. Per primum enīz quid per nomē significat vt a ppiatū ē iuriste agnosceat. qđ valde p̄t ad itelle ctū hūire **O**portz enīz sciri primo quid p nomen significat **I**nstitut. de te sta. in prin. **P**er scđm vero ministrantē p̄ncipia in vtrūqz ius. recipiuntur rōnes caploz ac legū quib⁹ ius solidoatur fundat⁹ 7 ad alia extendit⁹ ac funditus intelligitur.

Alterū tractatuli oportz accedere in eo

qz discutere ac media oñdere quib⁹ memoria erit in textib⁹ iur. r. canonici 7 ciuili. gloz 7 doc. scripti. **S**ane duplex ponitur memoria naturalis 7 artificiosa **T**raetat⁹ apđ phm̄ est de naturali qui i/ titulat⁹ de memoria 7 reminiscētia. de hac sermo nō erit modo qz tal⁹ natura 7 consequit⁹. **E**t qui non nimis fluidū habent cerebz hi naturales ef se debent memoratiui q̄les sunt colerici. gaudeant bene nati qui hāc hñt eo qđ naturalibus bene dispositi. statim etiā effect⁹ artis bñ obtinebit **S**z de artificiosa iam erit dicēd⁹ memoria pro qua apđ multos ars est me/ moratiua. vepz qz nō mō i genere h̄ quātū p memoria in iure sufficē dicēd⁹ erit. **M**edia art. memoratiue generalia nō erūt afferēda. verū oportet re/ petere mō qđ p̄i⁹ dixi. oim̄ habere memoriā potius ē diuinitat. q̄ hūa/ nitat. **I**deo p memoria oñuanda oportz codices habere vtriusqz iur. p̄ ripue repertoria que inter oēs libros iur. pl⁹ conferunt memorie **I**lla ei non sūt decisīua h̄ ad alia remissīua per que oportz naturalēz supplere me/ moriā **O**portz etiā in memoria oñuanda diuisiōib⁹ vti. quib⁹ vt p̄testat⁹ g. in prohemio institut. **S**igifit post quinq̄ginta. memoria reformat⁹ qđ iō fieri oportz intelligere qz per diuisiōnes ordo reb⁹ dat⁹ ac p eas vno co/ gnito otrarioz agnosceatur 7 reliquū ff. de sta. ho. l. i. 7 institut. his qui sui vel alie. iur. sūt in p̄n. **E**t si ad sile attendat⁹ vnū ducit in cognitiōez alteri us. de silib⁹ enīz idēz ē iudiciū. c. inter ceteras de rescript. his vtend⁹ est in tex. glo. ordinarijs 7 doctoꝝ scripti. **P**reter ista adhuc iuuāt ad memoriā glozaz capita 7 textū **S**pāles aut figure speciali⁹ iprimuntur memorie dū tñ non p̄ime siles iūgantur figure **S**ic aut spēs ad modum figuraz referuntur in memoria sic 7 spēs ad extra oueniūt memorie **I**deo libri in legib⁹ 7 caplis ac gloz vario incausto 7 optime oñueuerūt figurari. **P**re/ terea oñuat⁹ etiam 7 fit memoria in his oibus. libroꝝ pulcritudine since/ ra pulcritudo excitatiua ad legend⁹ relegend⁹ est 7 repetend⁹ vnde oportz memoriā puenire **S**ane in quo memoria habenda erit. dz in illo vltimū studiū fore **S**ic enīz dicit⁹ qđ xp̄s vltimo 7 in cena se ip̄m suis discipul⁹ de/ dixit se eoz memorie oñmendaret **S**unt adhuc varia q̄ memorie sine du/

bis offerunt in utroque iure modo aut sufficiant premissa. In summa aut oportet repetere que sunt dicta ac illis adhibere paucissima. Reperere oportet quod scholares utriusque iuris. an omnia debent insistere textuali lecture. pro quod exercitia reprehenduntur pro iuuenibus non textualia. ac scholares qui aut textum non habent aut non cum illis in primis suis exercitiis se ostendunt sincere oportet deficere posito sine fundamento edificatio. c. veniens de presbiter. non or. minis. Item clamo quod in devium iuriste ducit magisterium ambulans presbiterie non docens fundamentum ex textibus recipere non audeo dicere quod impingunt arte antique modernis quos textus artium dixerunt non vidisse. Resumo primo omnino currendum ad textum fore in utroque iure. Et hos legentes mature verbis omnino pensati. eo quod in utroque iure. canone vel lege non debent ponere qui aliquid ad veritatem. indagare debeat afferre. Ita nihil superflui dicitur in utroque iure fuisse et fore ut ostendunt librorum prohemia iuris utriusque. Postea considerate an per textum que est pre manibus sit facti contentiva aut iuris. positiva. placebit scilicet. si non est ius ex illo sumendum. hinc et doctorum notabilia ex facto collecta non magne sunt autoritatis. nisi postea ex alio iure vera ostendantur. Eam autem que ius ponit omnino attendite. discursus decretalium illud ostendit faciendum. Non tamen verba textum intelligite ut iurium correctionem afferat. concordate iura iuribus ubi possibile est. ubi autem evitare non potest. quod facere oportet intelligite. legite hanc textum partem ut authenticam. illam ut probabilem hanc ut reprobam. Pensate quecumque sunt scripta in utroque iure. Et licet super capitulo vel lege doctorum. ponatur nomen vel iuris. consulti tamen omnia principis sunt dicta. decisiones et scripta hec est apud bar. conclusio in prohemio foz. ubi dicit quod licet in libris foz. verba ponantur iuris. consultorum tamen omnia sunt Justiniano ascribenda quia omnia nostra facimus quibus autoritate imprimuntur. Ac dum huiusmodi textus lecti fuerint magna cum maturitate ad glosas ordinarias accurrite verbum relegite textum. et melius glo. circa illud cadentem accipite. Attendite partes glosarum. An omnes precise accedunt ad textum. declarandum. An g. revertatur ad primam opinionem. An maneat in ultima. An allegat iura antiqua. An novissima et omnino plene illi non credite tamen prima facie credite nisi post cursum ad originale. ubi allegat iura cernat. veritatem allegationis per quod etiam sonando efficiemini generales in textibus. Intra bit memoria ubi non cogitabatur de ea. Existat. in rebus istis. duabus ad tempus si vos non artium discursiva prius nutrire ad tempus aliquod vestre eruditionis. Postea accedite doc. scripta videat. in illis an includunt bene et in secunda quasi perfectiori manebit. conclusio. Nihil attemptet dicitur ex eis nisi proprius diuini longi temporis ceperitis eorum loquendi scribendi ac modo resoluendi. Et

omnis a principio p
collegium alios R
qz ius p summario
na intelligit et ap
colis allegatione
pro his omnibus q
reporta. p quo e
ullime omnino pla
mie pperaverit i
riam et ultimo p
famoli. Et si fama
nino videt. lane m
tiones Jo. an. et ba
mosissima ad q iur
lane. Attendite eni
suetudines locop
dehendent' recurr
cam deouda dicit
cio comillo iuste o
et periti iudiciu g
tum. Amen.

M. 2.

Omnes iste lib
Et ita dicitur
pars princip
Secunda pa
rat vlt ad tñ libru
incipit in duodecim
si referis. Et sic octo
Quarta pars incipit
tum librum in octo
dia pars totus lib
rem in alt. Nam in p
tatis de relicto rudi
amponibus loci tal

omnino a principio ponatis vos ad doctore famosum in scripturis re
 colligentem alios **Recipite** p sumario intellectu rubrice summas vtrius
 qz iuris. p sumario intellectu canonis vel legis doctoz sumariu ple
 ne itelligite ex apostillis et circa textu scripti. doctoz plenissime vero ex
 cõsilis. allegationibus distinctionibus additionibus ⁊ repetitionibus
 pro his omnibus querẽdis oparate vobis doctoz reportatoria alias
 reportoria. p quo egregiu dñs anto. de butrio fecit reportoriu. **Et** no
 uissime omnino placẽs dicit vnũ recollectisse **Genil.** **Si** hoc cũ modera
 mine pperaueritis i lecturã. puenietis in intelligentiã. postquã in memo
 riam et vltimo cõsumemini in doctore iuris subtilem. in speculatiua iur.
 famosũ. **Et** si famã p practicã etiam placuerit nancisci. speculatore om
 nino videte. sane magnificabit vos ille postqz adiunxeritis ad eũ addi
 tiones **Jo. an.** et baldinas breuissimas. ac practicam nouã nũc tps fa
 mosissimã ad q iungite decisiones dominoz de rota. ac regulas cãcel
 larie. **Attendite** etiã stilũ cõsistorij et cõsuetudinem loci. qz oportet con
 suetudines locoz seruari in iudicio **Preferatis** iura singularia quibus
 deficientib⁹ recurrere ad cõmunia. **Quibus** oibus speculatiua in practi
 cam deducta clientulis poteritis vestris solide assistere ⁊ iudicatus offi
 cio cõmisso iuste et perite iudicare vt tandẽ post solidã assistentiã iustũ
 et peritũ iudiciũ pueniatis ad iudicẽ iustissimũ regnaturi cum eo in ppe
 tuum. **Amen.**

Methodus vtriusqz iuris finit feliciter.

Quis iste liber digestoz in septem partes diuidit principaliter
 Et ita diuidit imperator in. l. ij. post pñ. **C. de ve. iur. enu.** **Prima**
 pars pncipalis continet sub se quatuor libros primos. ff. veteris
 Secũda pars pncipalis incipit in quinto libro. ff. veteris ⁊ du
 rat vsqz ad xij. libruz exclusiue. et sic septem libros cõtinet. **Tercia** pars
 incipit in duodecimo libro. ff. veteris et durat vsqz ad. xx. librum dige
 sti veteris. **Et** sic octo sub se habet libz⁹ in quibus de rebus tractatur
Quarta pars incipit in vicesimo libro. ff. veteris et durat vsqz ad quar
 tum librum infortiati. et sic etiam in se octo cõtinet libros. **Et** ista est me
 dia pars totius libri digestoz cõtinens pulcerrima iura fm imperato
 rem in all. l. ij. **Nam** in primis duobus libris hui⁹ partis tractat de ipo
 tecis. de edictio edicto. de redibitoria et de euictione. quia hec omia in
 emptionibus locũ habent. **Ideo** in cõfinio eaz ponit dñt. et sic p⁹ ptem

precedentem in qua de emptionibus tractatur. In tercio libro huius partis incidenter de usuris de probationibus instrumentorum et testium tractat. In quarto quinto et sexto libris tractat de sponsalibus nuptiis et donibus. In septimo et octavo agitur de tutelis et curationibus. Quinta pars principalis incipit in quarto infortiati et durat vsqz ad tredecimum librum infortiati. et sic sub se continet nouem libros. In quorum quinqz primis tractat de testamētis codicillis legatis et fidei cōmissis. Et in quatuor sequentibus de falcidia et trebellianica agit. Sexta pars principalis incipit a tredecimō. ff. infortiati et durat vsqz ad septimum. ff. noui et sic octo sub se continet libros. In quorum primis duobus tractat de bonorum possessionibus tam ingenuorum qz libertinorum. Et de gradibus et affinitatibus et de legitimis heredibus et successionibus ab intestato. de senatuscōsulto terculiano et orphiciano. In tercio libro qui est primus. ff. noui tractat de no. ope. nunc. et de dā no infec. In quarto de manumissioni. et libera. cau. In quinto de acquisitione domini et possessionis. In sexto de iudicatis cōfessis bonorum detentionibus et venditionibus. Et ne quid fiat in fraudem creditoris. In septimo libro de omnibus interdicitis. In octauo de exceptionibus et tēporibz earuz de obligationibus et actionibus. Septia pars principalis incipit in septimo libro ff. noui. et dūrat vsqz in finem. cōtinens sub se sex libros. In primis duobus cōtinetur de stipulationibus et verborum obligationibus. de fideiussoribus mandatoribus. de nouationibus. solutionibus. acceptilationibz et pretorizs stipulationibus. In alijs duobus scz tercio et quarto qui terribiles dicuntur agitur de delictis priuatis. extraordinarijs et etiam publicis criminibus. et interponitur de audacibus hominibus scz cōtumacibus. de penis damnatorum et bonis eorum. In quinto libro habetur de appellationibus tam in sententijs ciuilibus qz criminalibus. In sexto et vltimo libro qz est quinquagesimus liber digestorum tractatur de municipalibus decurionibus et muneribus. vel publicis operibus et munitinis. de pollicitationibus. de diuersis cognitionibus. de censibus et verborum significatione. et de regulis iuris. Et ex allegata. l. ij. sūmari qz diuidi potest totus liber digestoz. Et aduerte qz eundem quasi ordinem obseruat impator in processu Codicis. Nā primus et secundus libri Codicis. correspondēt prime parti digestoz. Tercius liber Codicis. correspondet secunde parti digestoz. Quartus liber Codicis. correspondet tercie parti digestorum. Quintus liber Codicis correspondet quarte parti digestoz maxie qz ad quinqz vltios libros illi' partis. Sextus liber Codicis. correspondet quinte parti digestoz et sexte parti quo ad duos primos libros illius

Septimus liber Codicis
tercium quorum quantum
in pari principali digestoz
ad ad manum appellati
sup quo ad nos vltimos
p duos primos libros illius
ad ad duos primos libros
ignozum. Novus Codicis
sup quo ad tercium et quatuor
vltim. Qñ vltimi tres libros
omnes possunt reduci ad quatuor
nec hec omnia titulos librorum
anti melius poterit apparere
de sacramen iteran. vel non

Et sic finis habet
uenibus vtriusqz iuris

Ignorantia

Scribitur de re iur
ter tanqum duo an
facti quemlibet ex cau
in excusat. Primi tanqum
in iuris. In nōt audo
ignozia facti quemlibet
excusat in qua p ignozan
facti. ergo talis excusat
pari nō debet. a. qd p me
relatū nunc nō stat p ipm
ignozia pbabili. qz ignoz
a. ff. de iuris et fac. ignoz
la. Que aut et qualis excusat
in iuris nō excusat aliquem.
excusat ob quibet scire tenet
ignozia remm excusat
nisi leg ius ignorat. ff. de iur
nō p ignozia facti nō iuris
in debem? omis appetē dū
in decret. l. pbeio duplex u
nō solui. Et dicit qz p m

partis. **S**eptimus liber **C**odici. correspondet sexte parti digestoꝝ quo ad tertium quartum quintum et sextum libros eiusdem partis et septime parti principali digestoꝝ quo ad quintum librum eiusdem partis quo ad materiam appellationis **O**ctauus liber **C**odici. sexte parti digestoꝝ quo ad duos ultimos libros illius partis. et septime parti. quo ad duos primos libros illius partis. et etiam quarte parti digestoꝝ quo ad duos primos libros illius partis. quo ad materiam ipotecz et pignozum. **N**onus **C**odici. correspondet septime et vltime parti digestoꝝ quo ad tertium et quartum libros illius partis qui terribiles appellant. **A**lij vltimi tres libri **C**odici. scz decimus vndecimus et duodecimus possunt reduci ad quinquagesimū et vltimum librum digestoꝝ prout hec omnia titulos librozum inspicienti. et eos ad inuicem cōparanti melius poterit apparere ar. §. si. insti. de gradibus. et glo. in ca. .fi. de sacramen. iteran. vel non

Et sic finis habetur huius compendiosi et iuuenibus vtriusq; iuris scholaribus utilis opusculi Amen.

Ignorantia facti non Juris excusat.

Scribitur de re. iur. c. ignorantia. li. vi. **I**n quibus verbis breuiter tangunt duo articuli principales. **P**rimus est qd ignorantia facti quemlibet excusat. **S**ecundus est qd ignorantia iuris neminem excusat. **P**rimū tangit cum dicit facti. **S**ecundū tangit cum dicit non iuris. **N**ō nōt auctoritas **I**gnorātia facti nō iuris excusat. **P**rimū scz qd ignorātia facti quemlibet excusat. pbat. qz omnis talis ignorantia excusat in qua p ignorantē nō stat quo min⁹ faciat. sed hec est ignorantia facti. ergo talis excusat. **M**aior ptz. qz qd p me nō stat mihi imputari nō debet. c. qd p me. de re. iur. li. vi. **M**inor pbat. quia qn ignorat factū tunc nō stat p ipm. **S**ciendū tñ est qd illud p̄cipue verū est de ignorantia pbabili. qz ignorātia illa quēlibet ignorantē factū excusat ex toto. ff. de iuris et fac. igno. l. error. **N**on aut ois ignorātia facti excusat. **Q**ue aut et qualis excusat vel nō pleni⁹ infra patebit **I**gnorātia vero iuris nō excusat aliquem. **C**uius rō est hec. qz illi⁹ ignorātia neminē excusat qd quilibet scire tenetur. sed quilibet scire tenetur ius. ergo eius ignorantia neminē excusat. **M**aior pbat ex terminis. **M**inor pbat. qz nemini licz ius ignorare. ff. de iur. et fac. ig. l. regula. ptz ergo p̄ncipale assūptū qd ignorantia facti nō iuris excusat. vñ inferē corrolarie qd iur. scientiā debem⁹ om̄s appetē cū nemini licz ius ignorare. **E**st aut p̄m gratia nū in decreti. i. p̄heio duplex ius scz naturale siue diuinū. aliud ē ius hūanū et positiuū. **E**t d̄nt. qz p̄mū est immutabile. **S**cōz ē mutabile. de p̄mo

nihil ad propositum. **S**ecundum vero ius posituum subdividitur quia quoddam est ius canonicum. et quoddam ius civile. **J**us canonicum vocatur cōmuniter ius. **J**us autem civile vocatur leges. **J**us autem canonicum subdividitur penes materiam ad quam applicatur. quia vel spectat ad forum litigiosum. vel penitentialem. **P**rimum spectat ad forum corporis. **S**ecundum ad forum anime. **H**oc igitur ius canonicum principaliter est nobis traditum in quatuor libris scz. in decreto. in decretalibus. in sexto. et in clementinis. **D**ecretum dicitur quod dominus apostolicus et alij sancti patres observandum statuerunt. **E**t istum librum composuit magister gratianus non per se inveniēdo sed dicta sanctorum in diversis voluminibus dispersa. in vno volumine debite colligendo. **D**ividitur autem iste liber principaliter in tres partes. quarum prima continet centum et unam distinctiones. **E**t quelibet illarum distinctionum dividitur per capitula. **E**t capitula per § et illi cōsequenter per versiculos. **S**ecunda pars decreti non subdividitur per distinctiones sed per causas. ita quod continet xxxvi. causas. **E**t illarum causarum quelibet subdividitur per questiones. et questiones continent sub se capitula. **S**ed nota quod in tertia questione tricesimetertie cause interponitur tractatus de penitentia. qui continet sub se septem distinctiones. **E**t illarum quelibet subdividitur in capitula. **E**t illa ulterius in §. **A**liquando tamen distinctio subdividitur in §. absque capitulis. **T**ercia pars decreti est de consideratione. **E**t continet sub se quinque distinctiones. **E**t quilibet distinctio subdividitur in plura capitula ut prius. **L**ibrum autem secundum iuris canonici scz decretales composuit gregorius nonus. colligens illum per capellanum suum isaymundum plures decretales et diversas predecessorum suorum abbrevians aut cōcordans. **U**nde decretalis dicitur epistola vel littera quā papa ad cōsultationem alicuius scribit vel scripsit. **D**ividitur autem iste liber in quinque libros partiales. et quilibet librorum dividitur per plures titulos seu rubricas quod idem est. **E**t dividitur titulus per capitula. et capitula per § et hi quandoque per versiculos. **T**ercius liber iuris canonici est sextus decretalium. quod non dicitur sextus ad alios quod quod quod cum eis in vno enumeret volumine. sed dominus papa bonifacius octavus quod ipsum composuit ut in libro speciale decretales epistolas suorum predecessorum cum propriis titulis recollegit eodem modo sicut vere decretales. **P**ost tempore vero ipse clemens quintus in consilio viennensi plures constitutiones edidit sed morte preventus in publicum non produxit. unde **J**o. xxij. ipas cōplevit correxit. et in aliquibus mutavit. ac executioni demādauit. **E**t he constitutiones collecte sunt in vno volumine. et vocantur constitutiones clemētine. **N**am secundum **J**o. an.

nile quodam appellat hō
verit sub nōi libri. Et he
retales. Et differunt illi
liber decretali tractat de
firi sine canon vel ordi
de ceteris omnib' que req
nēstare dicitur q de reb'
q ceteris ipis annexis.
q de penis eoz. **U**bi
tra dat testes q cetera u
Dat formā rita rubere
rum. Sic patz distinctio
tradunt in ff. veteri info
institutionū. **E**t in libris
gitalo s q tituli subdividit
Antientis aut dividit p
q aliqui per § hōlos hi er
te sū abbreviatur diffi
allegat in decretalib' n
cretalib' sub titulo de
legabat p extra Ratio n
tra extra augantes q non
decretalium. decretales ep
gabāt extra illa volūta q
lib' aliquo allegat nō
qñ titū' addit tūc temp
nā in duob' libris ut p
li allegat totalit' eoz m
tū libro sexto ubi grā in
lib titulo de sen. excoicā
decretaliū. **I**n constitu
dōmodo sicut et decretal
tinis exempli grā allegat
In constitutōib' clemētin
no nostrum. Et quando d
est in decretalibus totum al
nstitutiones sunt compla

male quidam appellant hūc libꝝ septimū cū cōstitutiones ille non emana
 uerūt sub noīe libri. Et he cōstitutiones diuidunt p totū sicut sext' 7 vē de
 cretales. Et differunt illi libri penes materiā de qua sūt. Nam prim'
 liber decretaliū tractat de ministris ecclie 7 officijs eorund' 7 qd' hi mini
 stri sunt creandi vel ordinandi. Secundus determinat de iudicijs 7 testib' et
 de ceteris omnib' que requirunt in iudicio. Tertius determinat de vita 7 ho
 nestate clericorū 7 de reb' eccliaz. Quartus de sponsalibus 7 m̄rimonijs
 7 ceteris ipis annexis. Quintus determinat de accusatiōib' 7 de crib'
 7 de penis eorū. **Uñ.** Pars prior officiū parat ecclie qz ministros. **A**
 tera dat testes 7 cetera iudicioꝝ. Tertia de reb' 7 vita presbyterorum.
 Dat formā rite nubere q̄rta docet. Ultima de vicijs 7 penis tractat eo
 rum. Sic patz distinctio libꝝ iur. canonici. Jus aut' civile siue leges
 tradunt in .ff. veteri inforziato 7 .ff. nouo 7 in Codice. Et in quatuor libris
 institutionū. Et in libris authenticorū. **H**orū aut' libꝝ quilibz diuiditur
 p titulos 7 tituli subdiuidunt p leges 7 leges aliqñ p .s. Et hi aliqñ p verb'
 Authenticorū aut' diuidit p collatiōes 7 collatio p titulos 7 tituli qñqz p .s.
 7 aliqñ per d̄ficulos hi ergo sūt libri totius iur. positivi. Et in his libris m̄
 te sūt abbreviature difficiles que breuitatē cā omittunt. Sed nō cū aliq̄
 allegat in decretalib' tūc sic allegatur vt de elec. cum in cā. h. est in de
 cretalib' sub titulo de elec. in capitulo qd' incipit **Cū** in cū. Et olim al
 legabat p extra. Ratio est qz decretales ep̄le ante cōpilationē decretaliū
 erāt extrauagantes 7 non in corpe iur. Nam s̄m gregorius in p̄hemio
 decretalium. decretales ep̄le erāt p diuersa volūia disperse. Et qued' va
 gabant extra illa volūia 7 ideo adhuc allegat extra. Etā qñ ex decre
 talib' aliquid allegat nō debz nec oportz addere li. s̄mo 2° vl' tertio qz
 qñ titul' addit tūc semp scit in quo libro est quia null' titul' est qui repe
 rit in duob' libris vt patz intuenti. Et sciend' qd' de libro Sexti decreta
 liū allegat totalit' eod' modo quo de decretalib' solū s̄ excepto qd' ibi ad
 dit libro sexto d̄bi grā in vno exēplo extra de sen. ex. alma ma' li. vi. **J**o ē
 sub titulo de sen. excōicatiōis in caplo qd' incipit alma m̄ in sexto libro
 decretaliū. In constitutionib' clementinaz etiā allegat per omnia eo
 dē modo sicut ex decretalib'. excepto qd' ibi addit in cōstitutionib' clemen
 tinis. Exempli grā allegat extra de heretic. ad n̄m in clementinis. **J**o ē
 in constitutionib' clementinis sub titulo de heretic. in capitulo qd' incipit
 ad nostrum. Et quando in sexto vel in clementinis allegat capitulum qd'
 est in decretalibus totum allegatur per supra quia post decretales ille
 cōstitutiones sunt cōpilate. Et tūc de hoc opusculo. **A M E N.**

Sequuntur mo tituli utriusqz iuris tã^{canonici qz civilis.}

Quoniam volentem in iure incipere ope
precisi est utriusqz iur. titulos primũ memorie commendare.
quibz sine nec legere glosam. nec vbi canonez aut legez allega
tum querere valeat quisqz dinoscere poterit Ideo titulos utriusqz iur.
fm libroz ipoz ordinez subiicere statui. Primum igit titulos iur. canoni
ci ponã qd civili inde pponend nemo dubitabit. Qui aut tituli in decre
talibus positi in sexto z clementinis repetant circa titulos decretalium an
notabo Id enim neminez lateat q nulli tituli ponuntur in nouis iuribus
videlicet sexto z clementinis qn in decretalibz sint positi hñ econtra quia
plures tituli ponuntur in decretalibz qui nõ repetuntur in Sexto nec in cle
mentinis vt patebit in sequentibus.

De summa trinitatez fide catho
lica

De constitutionibz.

De rescriptis. z eorum interpreta
tionibus.

De consuetudine.

De postulatione prelatorz.

De electioe z electi potestate.

De translatione epoz vel electi.

De autoritate z vsu pallij.

De renunciatione.

De supplenda negligẽtia patorz

De tpiibz ordinationũ z qualita
te ordinandoz.

De scrutinio in ordine faciendo.

De ordinat. ab epõ q renũciauit
epatui vel excommunicato.

De etate z qualitate z ordine p
ficiendorum

De sacra vnditione.

De sacrament. iterandõ vel non.

De filiis presbroz ordinandõ vñ
non

De suis non ordinandõ z eorum
manumissionibus.

De obligat. ad ratiociniã.

De corpore vicarij.

De bigamis non ordinãd.

De clericis peregrinis.

De officio archydiaconi.

De officio archipresbiteri.

De officio primicerij.

De officio sacriste.

De officio custodis.

De officio vicarij.

De offõ z ptate iudic. dilegati.

De officio legati.

De officio iudic. ordinarij.

De officio iudic.

De maioriãte z obedientia.

De treuga z pace.

De pacti.

De translationibus.

De postulando.

De pcuratoribus.

De sindico.

De his que vi metus ve causa fi
unt.

De in integz restitutione.

De alienatione iudicij mutãdi
causa facta.

De arbitris

Secundus decretal

De iudicij

De foro competent.

De libelli oblatione.

De mutis petitionibus

De iudic.

De lit. cont. statione.

De lit. nõ cretata nõ p

ad testu receptionez vñ

sententiam.

De iuramento calumnie.

De dilacionibus.

De ferijs.

De ordine cognitionum

De plus petitionibus

De cã possessioni. z p

De restitutione spoliat

De dolo z contumacia

De eo qui mittitur in p

causa rei seruande.

De lit. pendẽt nõ p

De legitimo possessione

De consensu.

De probationibus

De testibz z attestatiõ

De testibus cogendõ.

De iude instrumentorum

De presumptionibus.

De iurando

De receptionibus.

De p̄scriptiõibus.

De inã re iudicata.

De appellacionibus z recu

mbus z relacionibus.

De peregrinantibus

De confirmatiõne rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

De firmatione rali vel

Secūdus decretaliū

- D**e iudicijs.
- D**e foro competenti.
- D**e libelli oblatione.
- D**e mutuis petitionibus sub eod̄ iudice.
- D**e lit. contestatione.
- U**t lite nō contestata nō pcedatur ad testii receptionez v̄ ad definitiā sententiā.
- D**e iuram̄to calumnie.
- D**e dilationibus.
- D**e ferijs.
- D**e ordine cognitionum
- D**e plus petitionibus
- D**e cā possessioni. ⁊ proprietati.
- D**e restitutione spoliatoꝝ.
- D**e dolo ⁊ contumacia.
- D**e eo qui mittitur in possessionē causa rei seruande.
- U**t lite pendeñ nihil innouetur.
- D**e sequestratiōe possessionū ⁊ fructuuz
- D**e confessis.
- D**e probationibus
- D**e testib⁹ ⁊ attestacionibus.
- D**e testibus cogenē.
- D**e fide instrumentorum
- D**e presumptionibus.
- D**e iureiurando
- D**e exceptionibus.
- D**e prescriptionibus.
- D**e snia ⁊ re iudicata.
- D**e appellationibus ⁊ recusacionibus ⁊ relationibus.
- D**e peregrinantibus
- D**e confirmacione vtili vel inutili.

Tertius decretaliū

- D**e vita ⁊ honestate clericoz.
- D**e cohabitatiōe clericoz ⁊ mulieꝝ
- D**e cleric. coniuat.
- D**e cleric. nō relictoꝝ in ecclia vel prebenda.
- D**e p̄bendis ⁊ dignitatibus.
- D**e clerico egrotate vel debilitato ministrante
- D**e institutionibus.
- D**e cessatiōe ecclie vel p̄bende nō vacanti.
- D**e sede vacante aliq̄o innouetur
- D**e his q̄ fiūt a p̄lato sine consensu capli
- D**e his q̄ fiūt a maiore pte capli.
- U**t eccliaistica bñficia sine diminutiōe conferantur
- D**e reb⁹ ecclie nō alienand̄.
- D**e precarijs.
- D**e commodato.
- D**e deposito.
- D**e emptiōe ⁊ venditiōe.
- D**e locato ⁊ cōducto.
- D**e rez permutacione.
- D**e feudis.
- D**e pignozib⁹ ⁊ alijs cautionib⁹.
- D**e fideiussoribus.
- D**e solutionibus
- D**e donationibus.
- D**e peculio clericorum.
- D**e testament. ⁊ vltimis voluntatibus.
- D**e successiōe ab intestato.
- D**e sepulturis
- D**e pochij⁹ ⁊ alienis pochianis
- D**e decis p̄micij⁹ ⁊ oblationib⁹
- D**e regulatib⁹ ⁊ trāseūtib⁹ ad religionem.

De uersione coniugatorum
De uersione infidelium.
De voto et voti redemptione.
De statu monachorum et canonico
regularem
De religiosis domibus ut episcopo sint
subiecte
De capellis monachorum et aliorum re-
ligiosorum.
De iure patronatus.
De censibus et exactiōibus et pau-
rationibus.
De consecratione ecclesie uel altaris.
De celebratione missarum.
De sacramento eucharistie et ali-
is diuinis officiis.
De baptismo et eius effectu
De presbytero non baptisato.
De custodia eucharistie.
De reliquijs et ueneratione sanctorum
De obseruancia ieiuniorum.
De purificatione pro peccatis.
De ecclesijs edificandis uel reparandis.
De cōmunitate ecclesiarum cimiterij et
rei ad eas pertinentium.
De clericis uel monachi secularibus
negocijs se immisceant.

Quartus decretalius

De sponsalibus et matrimonio.
De sponsatione impuberum
De clandestina desponsatione.
De sponsa duorum.
De conditionibus appositis in spon-
salibus et alijs contractibus.
Qui clerici uel uolentes matrimo-
nium contrahere possunt
De eo qui duxit in matrimonium
quam polluit per adulterium.
De coniugio leprosum.

De consilio seruorum.
De natis ex libero ventre
De cognatione spirituali.
De cognatione legali
De eo qui cognouit consanguine-
am uxoris sue.
De consanguinitate et affinitate
De frigidis et maleficiatis et im-
potentia coeundi.
De matrimonio contra interdictum
ecclesie contracto
Qui filij sint legitimi.
Qui matrimonium accusare possunt
De diuortijs
De donationibus in uirum et uxo-
rem et dote pro diuortium restitu-
enda ac repetenda
De secundis nuptijs.

Quintus decretalius

De accusationibus. inquisitionibus
et denunciationibus.
De calumniatoribus
De symonia.
De prelati uices suas uel ecclesias
sub annuo censu cedere
De magistris et ne aliquo pro docen-
di licentia exigatur uel permittatur
De iudeis et de sarracenis et eorum
seruis.
De hereticis.
De scismaticis.
De apostatis et iterantibus bap-
tismum.
De his qui filios occiderunt.
De infantibus et languidis expositis.
De homicidio uoluntario necessa-
rio uel casuali
De torneamentis.

De clericis pugnans in
 De lagrims.
 De adulterio et supro.
 De raptibus in concubina
 olarum et tinarum.
 De iure.
 De pnis
 De crimine falsi.
 De forle gis.
 De collatione uenturo
 De uocato patorum
 De clerico uenatore.
 De clerico perussore.
 De clerico maledico.
 De clerico excoicaco in
 uel suspensio ministran
 De clerico p salum p
 De eo q furuue ordina
 De excessibus patorum i
 De noui opis nunciari
 De puilegij et excessibus
 giarum.
 De purgatione canonic
 De purgatione vulgar
 De uirgij et dano daco
 De penis.
 De penitentis et remiss
 De nia excoicacioni. et
 De uerborum significac
 De regis iuris
Uis tam titu
 ris canonis sequitur de
 libro iuris cuius vi
 licet liber flos et liber
 in editione libro p
 brum instrumonia in
 uaciones sicut pnis leg
 uerib' eo q fundam

De clericis pugnantis in duello.
De sagittarijs.
De adulterio et stupro.
De raptoribus incendiarijs et violatoribus ecclesiarum.
De furti.
De usuris.
De crimine falsi.
De sortilegijs.
De collusione detegenda.
De deicto puerorum.
De clerico venatore.
De clerico percussore.
De clerico maledico.
De clerico excoicato interdicto vel suspensio ministrante.
De clerico per saltum promotio.
De eo qui furtive ordines suscepit.
De excessibus prelatorum in subditos.
De noui operis nunciacione.
De privilegijs et excessibus privilegiatorum.
De purgacione canonica.
De purgacione vulgari.
De iniurijs et dano dato.
De penis.
De penitentijs et remissionibus.
De snia excoicacionis et interdicti.
De verborum significatione.
De regulis iuris.

Uis iam titulis iuris canonici sequitur de titulis librorum iuris civilis videre Et licet liber ff. et liber Codic. in editione librorum precesserunt librorum institutionum. tamen quia institutiones sunt prius legende a iuuenibus eo quod fundamentum ad a

lios libros continet ideo hunc de discipline ordine amplectens per titulos institutionum dehinc titulos ff. et per ea titulos. C. ponam. demum titulos libri autenticoz qui liber nouissima iura civilia continet subnectam.

Tituli primi libri institutionum.

De iusticia et iure.
De iure naturali gentium et civili.
De iure personarum.
De ingenuis.
De libertinis.
Qui et ex quibus causis manumittere non licet.
De lege fusia canina tollenda.
De his qui sui vel alieni iuris sunt.
De patria potestate.
De nuptijs.
De adoptionibus.
Quibus modis ius patris patris soluitur.
De tutelis.
De tutoribus et quibus testamento tutores dari possunt.
De legitima agnatorum tutela.
De capituli diminutione.
De legitima patronorum tutela.
De legitima pntum tutela.
De fiduciaria tutela.
De attiliano tutore et eo qui ex lege iulia vel ticia dabatur.
De autoritate tutorum et curatorum.
Quibus modis tutela finitur.
De curatoribus dandis.
De satisfacione tutorum et curatorum.
De suspectis tutoribus et curatoribus.

Tituli. ii. libri. institutio-
tionum.

- De rerum diuisione.
- De reb' corp'alib' ⁊ icorp'alib'.
- De fuitutib' rusticoꝝ ⁊ urbano
- De v'sufructu (rum prediorum.
- De v'su ⁊ habitatione
- De v'sucapionib' ⁊ lōgi t'pis pre-
scriptionibus.
- De donationibus.
- Quib' alienare licet vel non.
- Per q's p'sonas nobis acq'ritur.
- De testamenti. ordinand.
- De militari testamento.
- Quib' licz testamētū facere v'l nō
- De exheredatiōe liberorum.
- De heredib' instituendis.
- De vulgari substitutione.
- De pupillari substitutione.
- Quib' modis testamēta infirmāf
- De inofficioso testamento.
- De heredū q'litate ⁊ differentia.
- De legat.
- De ademptione legatoꝝ.
- De lege falcidia.
- De fideicōmissarijs hereditatib'
- De singulis reb' per fideicom.
- De codicillis (missum relictis

Tituli. iii. institu-
tionum

- De hereditatibus que ab intesta-
to deferuntur.
- De legitima agnatoꝝ successiōe.
- De senat' cōsulto orphiciano.
- De senatus cōsulto terculiano.
- De successione cognatorum.
- De gradib' cognationis.
- De seruili cognatione
- De successione libertorum.
- De assignatiōe libertoz.

- De bonorum possessionibus.
  - De acq'sitionib' per irrogatiōez
  - De eo cui libertati. cā bona adijci
untur.
  - De successiōib' sublati. que fie-
bant p' senatuscōsultū claudia-
num ⁊ p' bonoz possessionem.
  - De obligationibus.
  - Quib' modis recōtrahif oligā.
  - De verboꝝ obligationibus.
  - De duob' reis stipulādi ⁊ p'mit
  - De stipulatione seruoꝝ. (tendi.
  - De diuisione stipulatoꝝ.
  - De inutilibus stipulationibus
  - De fideiussoribus.
  - De l'rarum obligatiōi
  - De obligatiōib' que ex consensu
nascuntur.
  - De emptione ⁊ venditione.
  - De locato ⁊ conducto.
  - De societate.
  - De mandato.
  - De obligationibus que ex quasi
contractu nascuntur.
  - Per quas personas nobis acqui-
rit obligatio.
  - Quibus modis tollit obligatio.
- Tituli. iiii.** institu-
tionum.
- De obligationib' que ex malificō
nascuntur.
  - De vi bonoz raptoz.
  - De lege aquilea.
  - De iniurijs
  - De obligationibus que ex quasi
  - De actōib'. (malificio nascuntur.
  - Quod cū eo qui in aliena ptāte
ē negociū gestū esse dicatur
  - De noxalib' actionibus.
  - Si q'drupes paup'ie fecisse dicat

De his p' q's agere poss
De l'raliōib'
De p'p'us ⁊ p'alib' a
⁊ q' ad h'ndō ⁊ in bo
sunt
De excep'ionibus.
De replicatiōibus.
De interdictis.
De p'na cōmē litigant
De officio iudic.
De publicis iudicijs.
Tituli. i. libri
De aduertend' q'
f'oz. dicitur cōtra
bros sine in tria vol
In dig'itū ret'. D
cra. ⁊ dig'itū no
dēdo lib'. f'oz h
q' tractat dand'
p'ncipales Et sic d
Imperator in l'f
encl'. in f' ⁊ h'ec oia
haz partū sub le
libros p'iales Nan
p'ncipal' dig'itū o
primos q'tuor lib
ris In quib' agit d
ri. de legib'. de per
tis m'gratuū ⁊ d
ris iudicijs Et ita
v'ltet Alie p'ces sub
v' infra patebit.
Tituli. i. libri
De iusticia ⁊ iure
De origine iur. ⁊ oi
suggestione.
De legib' ⁊ senat' con

De his p̄ q̄s agere possumus

De satisfactiōib⁹

De p̄petuis ⁊ t̄p̄alib⁹ actiōibus

⁊ q̄ ad heredē ⁊ in heredē trāseunt

De exceptionibus.

De replicationibus.

De interdiciis.

De pena temē litigantium.

De officio iudic.

De publicis iudicijs.

Tituli toci⁹ libri ff. ff.

Unde aduertend⁹ q̄ totus liber ff. ff. diuiditur cōiter in tres libros siue in tria volumina sciz

In digestū vet⁹. Digestū infortiati. ⁊ digestū nouū. Tū diuidēdo libz. ff. ff. hz materiā de q̄ tractat diuidit in septē ptes p̄ncipales

Et sic dicit hūc libz Imperator in l. i. c. de ve. iure enuel. in s. ⁊ hec oīa. Et quelz hāz partiū sub se cōtinet aliq̄s libros p̄ciales

Dam p̄ma ps p̄ncipal⁹ digesti cōtinet sub se primos q̄tuor libros ff. veteris In quib⁹ agit de origine iur. de legib⁹. de personis ⁊ officijs mgratū ⁊ de p̄paratorijs iudicijs Et ita p̄portionaliter Alie ptes subdividūtur vt infra patebit.

Tituli .i. libri. ff. de.

De iusticia ⁊ iure

De origine iur. ⁊ oi mgratū suggestionē.

De legib⁹ ⁊ senat⁹ consulto ⁊ lō

ga consuetudine.

De institutiōib⁹ principum.

De statu hominum

De his qui sui vel alieni iur. sunt

De ad optiōib⁹ ⁊ emancipatiōib⁹

b⁹ ⁊ alijs modis quibus ius p̄rie potestati soluitur.

De rez diuisiōe ⁊ qualitate.

De senatoribus

De officio consulis

De officio p̄fecti pretor.

De officio p̄fecti vrbis.

De officio questor.

De officio pretor.

De officio p̄fecti vigilum.

De officio p̄cōsulis ⁊ legati

De officio p̄fecti Augustalis

De officio p̄sidis.

De officio p̄curator. cesaris vel rationalis.

De officio iudic. Alexandrie.

De offō ei⁹ cui mādata ē iuridicō

De officio assessor.

Tituli secundi ^{digesti.} _{veteris}

De iurisdictionē oīm iudicūz

Qd quisqz iur. in altez statuit ipse eod vtatur

Si quis ius dicenti non obtēperauerit.

De in ius vocando.

Si quis in ius vocatus non ferit siue q̄s eū vocauerit quē ex edicto vocare nō habuerit.

In ius vocati vt eant vel sat. dēt vel caueant

De quis eū qui in ius vocatur vi eximat.

Qui satisfacere cogunt vel iura/
meto pmittat siue sue pmissioi ca
ueatur.

Si ex noxali ca agat quemad /
mod caueatur.

De eo p quez factu erit quo min^o
agat aut qsqz in iudicio sistat.

Si quis cautioib^o in iudicio sistet
di ca facti. no obtpauerit.

De ferijs et dilatioib^o et diuersis
tpibus et quibus causis ferie no im
pediuntur

De edendo

De pactis.

De transactionibus .

Tituli tertii .

digesti veteris

De postulando

De his qui nonntur infamia

De procuratorib^o et defensorib^o.

Quod cu iusqz vniuersi tati. noie vel
otra ea agitur.

De negocijs gestis.

De caluniatorib^o.

Tituli quarti^o digesti veteri.

De in integz restitutioib^o.

Quod met^o ca gestu est.

De dolo malo.

De minorib^o xxv. annis.

De capitel. diminutione.

Ex qb^o causis maiores. xxv. annis
restituuntur

De alienatione iudicij mutandi cau
sa facta

De arbitrii al. de recepti. arbitrii. et
quod in se receperit arbitrii vt iniaz

dicant.

Naute caupones stabularij vt re
cepta restituant.

Tituli quinti^o digesti. veteris

Hic incipit scda ps principalis li
bri digestoz. Et septez sub se conti
net libros in qb^o de iudicij, tra
ctat.

Sequuntur tituli

De iudicij et vbi qs agere vt co
ueniri debeat.

De inofficioso testamento

De petitione hereditati.

Si ps hereditati. petatur

De bonoz possessoria heredita
ti. petitione.

De fideicommissoria heredita
ti. petitione.

Tituli sexti^o digesti veteris.

De rei vindicatione.

De publiciana in rem actione.

Si ager vectigal vt emphiteothe
carius petatur.

Tituli. vii. ff. v^o.

digesti veteris.

De usufructu quemadmodum quis v
tat vel fruatur

De usufructu accrescendo.

Quoniam dies usufructus legati cedat.

Quibus modis usufructus vel usus
amittatur.

De usufructu eaz rerum que vsa
consumuntur .

Si usufructus petatur vel ad alium
pertinere negetur.

De operis seruorum.

De via et habitacione.
De iuramentis que ad
cauet.
Tituli viii.
De iuramentis.
De sumis vrbanoz
De sumis ruficop
Coia prediorum tam
qz vrbanoz
Si fuit venditur
um pertinere negem
Quomodo fuit
Tituli ix.
Si quadrupes pauper
dicatur .
De legem aquileam.
De his qui deiecerit
De noxalib^o adionib^o
Tituli x.
familiam regundorum
familie hereditate.
Comuni diuidendo.
De exhibendum
Tituli xi.
De interrogacionib^o in
Et interrogacionis a
De quibus rebus ad e
viam eatur.
De leno corrupto.
De seruis iugalis.
De aleatorib^o et iudo
Et melior falli motus
De religiof et iuribus
vt iuris deducere
De iuramento inferendo

De usu et habitacione.

Usufructuarius quemadmodum
caueat.

Tituli viii. digesti veteris

De seruitutibus.

De seruitutibus urbanorum prediorum.

De seruitutibus rusticorum prediorum.

Coisa prediorum tam rusticorum
quam urbanorum

Si seruitus vendicetur vel ad ali
um pertinere negetur.

Quemadmodum seruitutes amittantur.

Tituli .ix. digesti veteris.

Si quadrupes pauperiem fecisse
dicatur.

Ad legem aquileam.

De his qui deiecerunt vel effuderunt

De naturalibus actionibus.

Tituli .x. digesti veteris.

Finium regundorum.

Familie heriscunde.

Comuni diuidundo.

Ad exhibendum

Tituli .xi. digesti ve
teris.

De interrogationibus in iure factis.

Et interrogatorijs actionibus.

De quibus rebus ad eundem iu
dicem eatur.

De seruo corrupto.

De seruis fugitiuis.

De aleatoribus et ludo alee.

Si messor falsum modum dixerit

De religiosis et sumptibus funerum et
ut sumptus deducere liceat.

De mortuo inferendo et sepulcro

edificando.

Tituli .xii. digestive
teris.

Hic est tertia pars principalis libri
secundae in qua determinatur de re
bus creditis. Hic est de contractibus quae
in illis una pars credit alteri. Et
habet sub se octo libros.

De rebus creditis.

Si certum petatur.

De conditione.

De iureiurando siue voluntario si
ue necessario siue iudiciali.

De in litem iurando.

De conditione causa data causa non secuta

De conditione ob tempore causa vel iniusta

De conditione indebiti.

De conditione sine causa.

Tituli .xiii. digesti ve
teris.

De conditione furtiua.

De conditione ex lege.

De conditione triticaria.

De eo quod certo loco dari oportet

De constituta pecunia.

Commodati vel e contra.

De pignoratitia actione.

Tituli .xiiii. digesti ve
teris.

De exercitoria actione.

Ad legem rodiam de iactu.

De institoria actione.

De tributoria actione.

Quod cum eo qui in aliena potestate est
negocium esse dicatur gestum.

Ad senatus consultum macedonianum.

Tituli .xv. digesti ve
teris.

De peculio .
Quando de peculio actio anna-
lis est.
De in rem verso.
Quod iussu.

Tituli. lvi. digesti veteris.
Ad senatusconsultū velleyanum.
De compensationibus
Depositi actione vel econtra.

Tituli. lvij. digesti veteris.
Mandati vel econtra.
Pro socio.

Tituli. lviii. digesti veteris.
De contrahenda emptione et vē-
ditione et de pactis inter empro-
rem et venditorem oppositis et
que res veniri non possunt.
De in diem adiectione.
De lege commissoria.
De hereditate vel actōe vēdite.
De rescindenda venditione et qñ
licet ab emptione discedere.
De periculo et comodo rei vēdite
De suis exportandis vel si mācipi-
um ita venerit ut manumittat
vel econtra.

Tituli. lxi. digesti veteris
De actiōib⁹ empti et venditi.
De locato et conducto .
De extimatoria actione.
De rerum permutatione.
De p̄scriptis. lxx. et in sc̄m actōe.

Tituli. lxx. digesti veteris.

Hic est quarta pars totius libri ff. qz
que media est et pulcherrima
iura continet . octo libros sub
se continens in quibus determi-
nat de hypotheca seu pignori
de edilio edicto redibitoria
actione et de emptione qz hec
in emptione et venditione locū
habent de quibus in precedenti
libro libris dixit igitur merito in cō-
finio eorum poni dñt Item deter-
minat etiam de usuris p̄batio-
nibus et eius sp̄ibus et iuris. et fa-
cti ignorantia Item de sponsa-
libus nuptiis et dotibus et de tute-
lis et curationibus.

De pignori et hypotheca quali-
ter contrahuntur.

In quibus causis pignus velypo-
theca tacite contrahitur.

Que res pignori vel hypotheca ob-
ligari non possunt.

Qui potiores in pignore velypo-
theca habeant. Et de his qui i-
priorum creditorum locū succedunt

De distractione pignorum velypo-
thecarum.

Quibus modis pignus velypo-
theca soluitur.

Tituli. lxi. digesti veteris.
De edilio edicto et redibitoria
actione Et quanti minoris.
De evictiōibus et dupli stipulatio-
nibus .

De exceptiōe rei vēdite et tradite

Tituli. lxxij. digesti veteris.
De usuris et fructibus et causis et oi-

... accionibus et mor
... nativo more.
... pbatio et p̄scriptio
... de hoc instrumentorum
... hinc coram.
... dentibus et attestantibus
... deuri et facti ignorantia

Tituli. lxxij. digesti veteris
De sponsalibus
De ritu nuptiarum.
De iure dotium.
De pactis dotalibus.
De summo dotali.

Tituli. lxxij. digesti veteris
De donationibus inter vivos
De divorciis et repudiiis
Et sic est finis digesti

Tituli. i. in fo-
Soluto matrimonio quomodo
dos petatur.
De impensis in rebus dotalibus
De actione rerum amoveri
De liberis alienis vel adu-
teris vel p̄natis vel p̄sonis
De ventre inspiciendo
videndo partu.
Similiter ventris no-
tionem nulla eadē pot-
malo ad aliu transferri
De conubinis.

Tituli. ii. in fo-
De tutelis.
De testamentaria tutela
De affirmatio iudicis
De legitimis tutelis
De tutoribus et curato-

bus accessionibus 7 mora.
De nautico fenore.
De pbatōib' 7 p̄sūptionibus.
De fide instrumentorum 7 amissio-
 sione eorum.
De testibus 7 attestatiōibus
De iur. 7 facti ignorantia.

Tituli. xxiij. digesti veteris.
De sponsalib'
De ritu nupciarum.
De iure dotium.
De pactis dotalibus.
De fundo dotali.

Tituli. xxiiij. digesti veteris.
De donationib' inf' viz 7 vxorē
De diuorcis 7 repudijs.

Et sic ē finis. digesti veteris.

Tituli. i. inforciati.

Soluto m̄rimonio quemadmodō
dos petatur.

De impens' i reb' dotalib' facti.

De actione rerum amotarum.

De liberis alend' vel agnoscēdis
 vel pntib' vel p̄onis liberti.

De ventre inspiciendo 7 de custo-
 diendo partu.

Si mulier ventris noie in posses-
 sione missa ead' possessio dolo
 malo ad aliū trāslata dicatur.

De concubinis.

Tituli. ii. inforciati.

De tutelis.

De testamitaria tutela.

De confirmādo tytore vel curatoē

De legitimis tutelis.

De tutorib' 7 curatorib' datis

ab his qui ius dādi habēt **Et**
 quib' caus' spālīc' dari possunt
Qui petiuit tutores aut curato-
 res 7 vbi petantur.

De administratione tutoz 7 cu-
 ratoz 7 piculo qui gesserūt vl'
 nō **Et** de agentib' vel conuenien-
 tis vno vel pluribus.

De auctoritate 7 consensu tutoruz
 7 curatorum.

Quando ex facto tutori. vel cura-
 tori. minores agere vel conue-
 niri possunt

De suspecti. tutorib' 7 curatorib'

Tituli. iiii. inforciati.

De excusatiōib' 7 t̄pibus eaz

Ubi pupillus educari vel mora-
 ri debeat **Et** de alimēt. eidem
 prestand'

De tutelis 7 rōib' distrahend' et
 vtili curatōis causa actione

De contrario iudicio tutele 7 vti-
 li actione

De eo qui p̄ tutore vel curatore
 negocia gessit.

Quod cum falso tutore gestū esse
 dicatur.

De fideiussorib' 7 mandatorib'
 7 heredib' tutoz 7 curatoruz

De m̄gratib' conueniendis 7 eo-
 rum heredibus.

De reb' eoz q' sub tutela vel cu-
 ra sūt siue decreto nō alienand'
 vl' ypothece supponendis.

De curatorib' furioso p̄digo vl'
 alijs extra miores dandis.

Tituli. iiii. infor-
ciati.

Hic est quinta pars principalis to-
tius libri ff. in qua determinat
de testamenti. codicillis. legat.
et fideicommissis in quinque li-
bris Et de falcidia et trebellia-
nica determinat in alijs quatuor
libris Et sic in sub se continet li-
bros quod tituli sequuntur per ordinem.
**De testamenti. et qui testamēta fa-
cere possunt et quemadmodum testamēta
fiant.**

**De liberis et posthumis heredibus in-
stituendis vel exheredandis.**

De iniusto rupto et irrito testamento

**De his qui in testamento delen-
tur inducuntur et inscribuntur.**

De heredibus instituendis.

De vulgari et pupillari institutione

De conditionibus institutionum

De iure deliberandi.

Tituli v. inforciati.

De militari testamento.

De acquisitione et amittenda hereditate

**Quemadmodum testamenta apertant in-
spiciantur et describantur.**

**Si quis omissa causa testamenti
ab intestato succedat vel alio mo-
do hereditatem possideat.**

**De senatusconsulto sylleiano et
claudiano testamenta ne apertantur.**

**Si quis aliquem testari prohibu-
erit vel coegerit.**

Tituli sexti inforciati.

De legatis et fideicommissis primo.

Tituli septimi inforciati.

De legatis et fideicommissis secundo

Tituli octavi inforciati.

De legatis et fideicommissis tertio.

Tituli noni inforciati.

**De annuis et mensuris legatis et
fideicommissis.**

**De usu et usufructu et redditu et
habitatione et operis per legatum et
fideicommissum datis.**

De servitute legata.

De dote prelegata.

De optatione vel electione legata.

De tritico vino oleo legato.

**De fundo instructo et instrumen-
to legato.**

De peculio legato.

De penu legata.

De suppellectili legata.

Tituli x. inforciati

De alimentis et cibariis legatis.

**De auro et argento mundo et or-
namentis iniungendis vestibus
et vestimentis et stivis legatis.**

De liberatione legata.

**De adimendis vel transeundis
legatis.**

De rebus omnibus.

**De his que pene causa in testa-
mento relinquuntur.**

De regula cathoniana.

De his qui pro non scriptis habentur.

De his que vt indignis auferunt

Tituli xi. iſorciati

De conditionib' q' demōſtratiōib'
q' cauſ' eoz' q' modis qui in te
ſtamento ſcribuntur.

Ad legē falciōiam.

Si cui plusq̄ p' legem falciōiam
licuerit legatum dicatur.

Tituli xij iſorciati

Ad ſenat' conſultū trebe'lianum

Quā dies legatoꝝ vel fideicom/
miſſorum cedit.

Ut legatoꝝ vel fideicommiſſoꝝ ſ/
uandorum cauſa caueatur.

Ut in poſſeſſione legatoꝝ vel fi
deicommiſſoꝝ ſuādōꝝ cā eē liceat.

Tituli xiii iſorciati

Hic eſt ſexta pars libri. ff. q̄. In
quo agit de oib' bonoꝝ poſſeſ/
ſionib' tam ingenuoꝝ q̄ liber
tinoꝝ q' de gradib' q' affinita
tib' Et legitimis hereditatib'
q' ſucceſſiōibus ab inteſtato.

Et de ſenat' conſulto terculia
no q' orphicianoꝝ hoc quo ad
duos p̄imos libros. Poſtea
de noui opis nūciatione de dā
no infecto. x. quo ad tertiu' li/
bz. de manumiffionib' q' libe/
rali cā In q̄rto. li. de adquiſitio
ne domini q' poſſeſſio. In qui
to libro. de iudicati. cōfeſſis. bō/
rū detētionib' q' venditionib'
q' ne quid in fraudē creditorū. ſi

at. In ſexto libro. de oib' inter
dicti. In vij. de emptiōib' q' rpi
b' eaz' q' obligatiōib' q' actō
nib' in octauo Et ſic octo ſb
ſe continet libros. Quoꝝ tituli ſe
quuntur

De bonoꝝ poſſeſſionibus.

Si tabule teſtamenti extabunt.

De bonoꝝ poſſeſſiōe furioſo iſā
ti. muto. ſurdo. ceco. opetente.

De bonoꝝ poſſeſſiōe cōtra tabu
lās

De legatis p̄ſtandis cōtra tabu
las bonoꝝ poſſeſſiōe petita.

De collatione bonorum.

De collatione dotis

De ventre in poſſeſſione mittēt o
q' de curatore eius

De coniungendis cū emancipati.
liberis.

De carboniano edicto.

De bonoꝝ poſſeſſiōe ſz tabulas

Si a p̄nte quis manumiffus ſit.

De bonorum poſſeſſione ex teſta
mento militi.

De iure patronatus.

De obſequijs a liberis p̄ntib' et
a liberti. p̄ronis p̄ſtandis

Tituli xiiii infor ciati.

De operis libertorum.

De bonis libertoz.

De liberti. municipij q' aliarum v
niuerſitatum.

De assignandis liberti.

Si quid in fraudem patroni fa
ctum ſit.

Tituli quinti.

digesti noui

- De interdici. seu extraordinarijs actiōib' q̄ pro his exercentur.**
- Quorum bonorum.**
- Quorum legatorum.**
- De vis fiat ei qui in possessione missus fuerit.**
- De tabulis exhibendis.**
- De quid in loco sacro fiat.**
- De locis et itineribus publicis.**
- De q̄d in loco publico vel itinere fiat.**
- De loco publico fruēdo.**
- De via publica reficienda et itinere proficiendo et si quid in ea factum esse dicatur.**
- De fluminib' et ne quid in flumie ripa ve ei' fiat q̄ pei' nauiget.**
- De q̄d in flumie publico ripa ve ei' fiat q̄ aliter aqua fluat q̄ vti priori estate fluxit.**
- Ut in flumie publico nauigare liceat.**
- De ripa muniendā.**
- De vi et vi armata.**
- Uti possidet. In reb' mobilib'**
- De superficiebus.**
- De itinere actu q̄ priuato.**
- De aqua quotidiana et estiuāli.**
- De riuis.**
- De fonte.**
- De cloacis.**
- Quod vi aut clam.**
- De remissionibus.**
- De precario.**

- De arboribus cedendis**
- De glande legenda.**
- De libero hoie exhibendo**
- De liberis exhibendis et de uicend**
- Utrubi.**
- De migirando.**
- De saluiano interdico.**

Tituli sexti.

digesti noui.

- De exceptionibus et prescriptio nibus et preiudicijs .**
- De exceptione rei iudicate.**
- De diuersis et temporalib' prescriptio nibus et de accessionibus possessionum .**
- De dolo malo et metus exceprie.**
- Quarum rerum actio non datur et de exceptione iur. iurandi.**
- De litigiosis .**
- De actionibus et obligationibus.**

Tituli septimi.

digesti noui .

Hic est septima et yltima pars ff. In qua tractatur de stipulationibus siue uerborum obligationibus. siue iussio ribus. mandatoribus. nouationibus. solutionibus acceptilationibus. et pretorijis stipulationibus quo ad primos duos eius libros

Item de delictis puat. extra or
vinijs et ec public. criminib⁹
Et de audacib⁹ hoib⁹. i. contu
macib⁹ de penis danatorum et
bonis eoz. quo ad alios duos
sequetes libros qui et terribi
les dicunt ppter materia de q
tractat. Item agit de appella
tionib⁹ tam a sententijs civilib⁹
qz crialib⁹ quo ad penultimu
libz sfoz. Et in ultimo libro q
e qui quagesim⁹ in numero agi
tur de municipalib⁹ decuriob⁹
et munerib⁹ vel public. opibus
et nudinis pollicitationib⁹. de
diuersis ognitionib⁹ cesibus
et significatione xboz. et de re
gulis iur. finaliter Et sic sex li
bros continet quoz tituli per or
dinem sequuntur.

De xboz obligatiobus.

De duob⁹ reis stipulandi et pro
mittendi

De stipulatione seruorum.

Tituli viii digesti noui

De fideiussorib⁹ et madatorib⁹.

De nouationib⁹ et delegatiob⁹.

De solutiob⁹ et liberatiobus.

De acceptilationibus.

De ptorib⁹ stipulationibus

Rem pupilli et adolescenti. saluaz
fore

Judicatum solui

Rem rata hri. et de rathabitiob.

Tituli .ix. digesti noui.

De priuat. delictis.

De furtis.

De rigno iniuncto.

Si is qui in testamento liber esse
iuss⁹ fuerit et p⁹ morte dni an a
ditam hereditatem surripuisse
dicatur aliquid.

Furti aduersus nautas caupo
nes et stabularios.

Si familia furtu fecisse dicatur.

Arborum furtim cesaru.

De vi bonorum raptorum.

De incendio ruina naufragio.

De iniurijs et famosis libellis.

De extraordinarijs criminibus

De sepulcro violato.

De concussionibus.

De abigeis.

De preuaricatoribus

De receptatoribus.

De furibus balnearijs.

De effractoribus et expilatorib⁹

De crimine expilate hereditat.

De crimine stellionatus.

De termino amoto.

De illicitis collegijs et corpib⁹

De popularibus actionibus.

Tituli .x. digesti noui

De publicis iudicijs.

De accusatiob⁹ et iscriptiobus

De custodia et exhibitioe reoz.

Ad legem iuliam maiestati.

Ad legem iuliaz de adulterijs et
stupro coercendis.

Ad legem iuliam de vi publica.

Ad legem iuliam de vi priuata

Ad legem corneliam de sicarijs
et veneficis.

Ad legem pompeyā
Ad legem corneliā
tus consilio libor
Ad legem Juliam
Ad legem Juliam
Ad legem Juliam pe
legis et de refro
Ad legem Juliam
Ad legem ianiam
Ad senatus consili
et de abolitionib⁹
De requirentis r
damandis
De questionibus
De penis
De bonis damna
De bonis top qu
tem sibi confici
sariū cotrupere
De interditi et
portat.
De sententiā pass
De caoauribus pe
Tituli .xi.
De appellatiob⁹
A quibus appella
Quis et a quo app
Quā appellandi sit
De appellatiobus
vel non
De libellis dimissio
Nō renouari appella
Que sententiā sine app
santūtur
An per alium casu
reudi possunt
Si tutor vel curato

De legē pompeyā de paricidijs
De legem corneliā de falsis et sena-
 tus consulto liboniano
De legem Juliam repetundarū
De legem Juliam de annonā
De legem Juliā peculatus et sacri
 legis et de residuis
De legem Juliam de ambitu
De legem Juliam de plagiarijs
De senatus consultū turpillianum
 et de abolitionibus criminū
De requirendis reis absentibus
 damnandis
De questionibus
De penis
De bonis damnatorum
De bonis eorum qui ante sententiam mor-
 tem sibi conscuerunt vel aduer-
 sariū corruerunt
De interdictis et relegatis et de
 portat.
De sententiā passis et restitutis
De cadaveribus punitoꝝ

Tituli xj. ff. no.

De appellationib⁹ et relationibus
De quibus appellare non licet
Quis et a quo appelletur
Quā appellandū sit et intra que tēp-
 ta
De appellationibus recipiendis
 vel non
De libellis dimissorijs
Nil innovari appellatōe inposita
Que sententię sine appellatōe re-
 scinduntur
An per alium cause appellatōnum
 reddi possunt
Si tutor vel curator aut magistr⁹

appellavit
Eum qui appellavit oportet in pro-
 uincia defendi
Apud eum a quo appellatur aliaz
 causam agere compellenduz
Si pendentē appellatione mors in-
 uenit
De Jure fisci
De captiuis et postliminio reuerſ
 et redempti. ab hostibus
De re militari
De castrensi peculio
De veteranorum priuilegijs

Tituli xij. ff. no.

De municipalibus
De decurionibus et filiis eorum
De albo scribendo
De muneribus et honoribus.
De vacatione et excusatione munerū
De Jure immunitat.
De legationibus
De administratione reruz ad ciui-
 tates pertinentium
De decretis ab ordine faciendis
De operibus public.
De nundinis
De pollicitationibus
De varijs et extraordinarijs signifi-
 onibus **Et** si iudex litem suaz fe-
 cisse dicatur
De profanetis
De censibus
De verborum significationibus
De regulis Juris diuersis

Et sic finiuntur tituli toti⁹ libri. ff. oꝝ

Tituli. i. libri Codicis

- D**e nouo Codice conficiendo
- D**e Justiniano codice confirmando
- D**e emendatione Justiniani Codicis.
- D**e summa trinitate et fide catholica et ut nemo de ea publice contumere audeat **C**ogit et reb⁹
- D**e sacrosanctis ecclesiis et earum privilegiis
- D**e episcopis et clericis et orphano-trophis et benefactoribus et pecuniis et xenodochiis et asiliteriis et monachis et privilegiis ipsorum et castrensi peculio et de redimendis captiuis et de clericorum nuptiis aliis uinculis ueteris seu promissis
- D**e episcopali audientia et de diuersis capitulis que ad ius curamque reuerentiam pontificalem pertinent
- D**e hereticis et manicheis et samaritanis et diuisis a fide et scismaticis.
- N**e sacrum baptismum iteretur
- D**e apostati.
- N**emini licere signum saluatoris christi in humo uel in silice uel in marmore aut sculperet aut depingere maxime ubi debent pedibus transeuntium calcari
- D**e Iudeis et relicolis
- D**e christianum mancipium hereticus uel paganus aut iudeus habeat uel possideat aut circumcidat
- D**e paganorum sacrificiis et eorum templis
- D**e his qui ad ecclesiam confugiunt uel ibi exclamant
- D**e his qui in ecclesiis manumittunt
- D**e legibus et constitutionibus principum
- D**e mandato principum

- D**e senatus consulto
- D**e ueteri iure enucleatio et de auctoritate iuris prudentium qui in scriptis referuntur
- D**e Iuris et facti ignorantia
- D**e precibus imperatori offerendis et de quibus rebus supplicare licet uel non
- Q**uando libellus principi datus litem contestationem facit
- U**t lite pendente aut post puocationem uel ante diffinitiuam sententiam nulli liceat imperatori supplicare
- S**i contra ius autenticum aut utilitatem publicam aut per mendacium fuerit aliquid postulatum uel impetratum
- D**e diuersis rescriptis et pragmatice sanctionibus
- D**e statu et imaginibus
- D**e his qui ad statuas confugiunt
- D**e officio prefectorum pretorio orientis et yllirici
- D**e officio prefectorum pretorio africe et de omni eiusdem diocesis statu
- D**e officio prefectorum urbis
- D**e officio magistrum militum
- D**e officio questorum
- D**e officio magistrum officiorum
- D**e officio comitis sacre largitionis
- D**e officio comitis reipublice priuatarum
- D**e officio comitis sacre primoniarum
- D**e officio proconsulis et legati
- D**e officio comitis orientis
- D**e officio prefectorum augustalis
- D**e officio uicarij
- D**e officio pretorio
- D**e officio rectorum prouincie
- D**e officio prefectorum uigilum
- D**e officio ciuiliu iudicium
- D**e officio militariu iudicium

De comibus re milita
nis laudata pntent
auericam iudicum
Et omnes iudices ta
litares post aduoc
positas per quinq
in ciuitate uel in cert
maneat
De officio eius qui vi
iudicis obtinet
De allestribus et tom
rellariis iudicum
De annoniis et capis
tium uel allestribus
solicitoribus geren
qui aliquis officii sit
De orationibus iudic
sunt circa eos et in
tionibus in eos fa
ad ministracionis
cent prius in scilicet
De modo muldap q
infliguntur
De defensoribus ciuita
De magistratibus m
De officio iudicis alexa
Tituli scdi
In primo libro dixit
magistratibus nunc in
determinare de iur
quia iudicia exercen
tus Et primo determ
paratibus iudicior
incidunt tunc de neg
sue mandato pro
gones que a nobis
guntur ut qua per
aut a minor Et be

**De comitibus rei militari. vel tribu-
nis lauacra prestant de officio
diuersorum iudicum**

**Ut omnes iudices tā ciuiles q̄ mi-
litares post administrationē de-
positaz per quinquaginta dies
in ciuitate vel in certis locis per-
maneant**

**De officio eius qui vicem alicuius
Iudicis obtinet**

**De assessorib⁹ ⁊ domesticis et can-
cellarijs iudicum**

**De annonijs et caplis administrā-
tiū v̄ assessorialioꝝve publicas
solicitudines gerentiū vel eozꝝ
qui aliq̄s ꝑsecuti sūt dignitates**

**De contractibus iudicū vel eozꝝ qui
sūt circa eos et inhibendō dona-
tionibus in eos faciendis Et ne
administrationis tpe edes edifi-
cent ꝑprias sū sãctiōe ꝑgmatica**

**De modo multaz que a iudicib⁹
infliguntur**

De defensoribus ciuitatum

De magistratibus municipalibus

De officio iudic. alexandrie

Tituli scđi Codicis.

**In primo libro dixit Impator de
magratribus nūc in hoc secūdo
determinare de Iudicib⁹ incipit
quia iudicia exercent per mgrā-
tus Et ꝑmo determinat de ꝑre-
paratorijs iudicioꝝ interserens
incidēter etiā de negocijs gesti.
sive mandato ꝑo alio Et de ne-
gocijs que a nobis gesta infrin-
guntur v̄ quia per metuz facta
aut a minore Et hec tractat in**

Secūdo libro Cuius tituli sequūt

De edendo

De in ius vocando

De pactis

De transactionibus

De errore calculi

De postulando

De aduocat. diuersorū iudicioꝝ

De aduocat. fisci

**De errore aduocatoꝝ et libellos
seu ꝑces concipientium**

**Ut que desunt aduocat. vel ꝑtib⁹
Iudex suppleat**

**Ex quibus caus⁹ infamia irrogat⁹
alicui**

De procuratoribus

**Ne liceat potentibus ꝑ ꝑociniū liti-
gatoribus prestare v̄ actiones
in alium transferre**

**De his qui potentioꝝ nomie titu-
los ꝑedijs affigunt v̄ nomina
eorum in litem ꝑtendunt**

**Ut nemo ꝑuatus titulos ꝑedijs
suis vel alienis imponat v̄ vels
regia suspendat**

**Ut nemini liceat sine iudic. auctori-
tate signa imprimere rebus q̄s
alius tenet**

**Ne fiscus v̄ res publica ꝑcuratoꝝ
alicui ꝑocini⁹ cā in litē ꝑstet**

De negocijs gestis

**De his que vi. metus ꝑe causa ge-
sta sunt**

De dolo malo

**De restitutione in integrū minori.
vigintiquinꝝ annis**

De filiofamilias minore

De fideiussoribus minorū

Si tutor vel curator interuenerit

Si in cōmuni eadēq; causa in inte-
grū restitutio postuletur
Si aduersus rem iudicatam
Si aduersus venditionem
Si aduersus venditionē pignori.
postuletur
Si aduersus donationem
Si aduersus libertatem
Si aduersus transactionē vel diui-
sionē minor restitui velit
Si aduersus solutionē a debitore
vel a se factam
Si aduersus dotem
Si aduersus delictum suum
Si aduersus usucapionem
Si aduersus fiscum
Si aduersus creditorem
Si vt se ab hēditate absteat minor
Si vt omissam vel bonoz posses-
sionem vel al qd aliud adqrat
In quibus causis restitutio in inte-
grum est necessaria
Qui et aduersus quos in integrū
restitui non possunt
Si minor se maiorē dixerit v' pro-
batus fuerit
Si sepius in integrū restitutio po-
stuletur
De his qui veniā etati impetraue-
runt
Si maior factum ratū habeat
Ubi et apud quē restitutionis co-
gnitio in integrū agitanda sit
De reputationib' que fiūt in iudic-
io in integrū restitutionis
Etia per procuratorē cām in integz
restitutionis agi posse
In integrū restitutione postulata

ne quid noui fiat
De restitutione militū et eoz q rei
publice causa absunt
De vxoribus militum et eis qui rei
publice causa absunt
De t'pibus in integruz restitutio-
tā minor qz aliaz psonaz q re-
stitui pnt et heredum eoz
Et quibus causis maiores in inte-
grum restituūtur
De alienatione iudicij mutādi cau-
sa facta
De recepti. arbitris als de arbitri.
De satisfactionibus
De formulis et impetratiōe actio-
num sublati.
De iure iur' ppter calumniā dādo

Tituli tertij Codicis

In hoc libro tractat de iudicijs et
corā quo iudice iudiciū agitari
debeat **E**t de quibusdā actionib'
q in iudicijs pponūtur videlicet
de actionib' realibus
De Iudicijs
De sportulis et sūptibus in diuersis
Iudicijs faciendis et de execu-
tibus litiū
De pedaneis iudicibus
Qui pro sua iurisdictione iudices
dare dari ve possunt
De quis in sua causa iudicet v' ius
sibi dicat
Qui legitimā psonā standi in iudi-
cijs habent vel non
Ut nemo inuitus agere vel accu-
sare cogatur
De ordine iudiciorum

*De lit. contestatione
De plus petitionibus
De dilacionibus
De ferijs
De iurisdictione omni-
de foro competenti
Quādo impator inter-
duas et miserabiles
gnoicat. **U**el ne ex-
tra suam puintiam
Ubi de crimine agi
Ubi de possessione a
Ubi forecōmissum p
Ubi cōueniatur qui
re promittit
Ubi in rem actio cre-
Ubi de hēditate agi
heredes in posses-
sionem stare debent
Ubi de ratiocinijs
p'iuatis qz publicis
Ubi causa status agi
Ubi quis de curiali
alia ditione conue-
Ubi senatores v' dia-
vel criminaliter co-
In quibus causis mili-
scripione vti non p-
Ubi cāe fiscales vel
boimq; eius agant
Quādo licet vnicuiq;
se vindicare
De inofficio testame-
De inofficio donati-
De inofficio dotis
De petitione heredita-
De rei vendicatione
De usufructu et habitate*

De lit. contestatione
De plus petitionibus
De dilationibus
De ferijs
De iurisdictione omnium iudicum ⁊
 de foro competenti
Quando impator inter pupillos vi
 duas et miserabiles personas ⁊
 gnoscat **N**el ne exhibeantur
 tra suam punitiam
Ubi de crimine agi oportet
Ubi de possessione agi oportet
Ubi fideicommissum peti oportet
Ubi conueniatur qui certo loco da
 re promisit
Ubi in rem actio exerceri debeat
Ubi de hereditate agat et ubi scripti
 heredes in possessionem mitti po
 stulare debent
Ubi de ratiocinijs agi oportet tam
 priuatis quam publicis
Ubi causa status agi debeat
Ubi quis de curiali vel coartali vel
 alia conditione conueniatur
Ubi senatores vel clarissimi ciuili
 vel criminaliter conueniantur
In quibus causis militates fori pre
 scriptione uti non possunt
Ubi cause fiscales vel diuine domo
 hominum eius agantur
Quando liceat unicuique sine Iudice
 se vindicare
De inofficioso testamento
De inofficiosis donationibus
De inofficiosis dotibus
De petitione hereditatis.
De rei vindicatione
De usufructu et habitatione et mi

nisterio seruorum
De seruitutibus et aqua
De lege aquile
Familie heriscunde
Communi diuidendo
Comunia vtriusque iudicij tam fami
 lie heriscunde quam communi diuidendo
Finium regundorum
De consortibus eiusdem lit.
De noralibus actionibus
No exhibendum
De religiosis et sumptibus funerum ⁊
 de ludo alee et de aleatoribus con
 stitutio greca

Tituli. iij. Codicis

Incipit in hoc libro de terminare de
 personalibus actionibus et primo in
 hoc libro tractat de his que ex
 contractu descendunt Et primo de
 his in quibus petitur aliquid da
 ri ponens etiam generalia quedam
 de actionibus et obligationibus
Et quia tam in illis actionibus quam in
 alijs opus est probationibus **I**deo
 etiam de illis submittit et demum de
 alijs actionibus ex contractu descen
 dentibus in quibus interesse peti
 tur. persequitur Et qualiter ex alieno
 contractu conueniantur Sequitur
 modo tituli

De rebus creditis et iure iurando
Si certum petatur
De suffragio
De prohibita sequestratione
De conditione indebiti
De conditione ob causam datorum

De conditione ob turpem causam
De conditione furtiua
De conditione ex lege et sine causa vel iniusta causa
De actionibus et obligationibus
Ut actiones ab herede et contra heredem incipiant
Ne vxor pro marito vel maritus pro vxore vel mater pro filio ueniat
Ne filius pro patre vel pater pro filio emancipato vel libertus pro patrono vel seruus pro domino conueniat
An seruus ex suo facto post manumissionem teneatur
Quando fiscus vel priuatus debitor sui debitorum conuenire potest
De actionibus hereditariis
Ex delictis defunctorum in quantum heredes conueniantur
De constituta pecunia
De probationibus
De testibus
De fide instrumentorum et amissione eorum et apocrypha et antipocrypha faciendis **E**t de his que sine scriptura fieri possunt
Plus ualere quod agitur quam quod simulate concipitur
De commodato
De pignoratitia actione
De infortoria actione et exercitoria
Quod cum eo qui in aliena parte est negotium gestum esse dicitur vel de peculio siue quod iussu vel de in rem verso
Per quas personas nobis adquiritur
Ad senatus consultum macedoni

enum
Ad senatus consultum velleyanum
De non numerata pecunia
De compensationibus
De usuris
De nautico fenore
De deposito
De mandato
Si suus extero emi se mandauit
Pro socio
De contrahenda emptione et uenditione
De hereditate et actione uendita
Que res ueniri non possunt **E**t qui emere vel uendere uentur
Que res non debent exportari
De eunuchis
De patribus qui filios distraxerunt
De rescindenda uenditione
Quando licet ab emptione discernere
Si propter publicam perfitationem uenditio fuerit celebrata
Sine censu vel reliquis fundum comparari non posse
De periculo et comodo rei uendite
De actionibus empti et uenditi
Si quis alteri vel sibi sub alterius nomine vel aliena pecunia emerit
De rebus alienis non alienandis et de prohibita rerum alienatione vel hypotheca
De communium rerum alienatione
Rem alienam gerentibus non inuidiam rerum suarum alienationem
De pactis inter emptorem et uenditorem compositis.

Si seruus expectando
Si mancipium ita uenit
manumatur vel
De collicis actionibus
De monopolis et
natorum illicite uel
libus necnon bal
bitori. Allic. q; pa
greca
De nundinis
De redigalibus et
Nova redigalia in
De commerciis et
De rerum permuta
p. uerbis action
De locato et con
De Jure empitico

Tituli quinti
In hoc quinto libro
tradibus personar
us dixit de contra
postea etiam prof
dem libro de qua
aut quomodo mo
lular filio et sic de
Sequitur tituli
De sponsalibus et ar
dis uoluerit
Si redet pumice uel
nentes sponsalica
De donationibus un
propter nuptias et

Si seruus exportandus ueneat
Si mancipiuz ita uenerit ne proffit
 tuatur
Si mancipiū ita fuerit alienatū ne
 manumittatur vel econtra
De edilijs actionibus
De monopolijs ⁊ conuentu nego
 ciatorū illicito vel artificū erga
 labiuz necnon balneatoruz pro
 hibiti. illiciti. q; pacti. **C**onstitutō
 greca
De nundinis
De uectigalibus et commissis
Noua uectigalia institui non posse
De commercijs et mercatoribus
De rerum permutatione et prescri
 pt. uerbis adione
De locato et conducto
De Jure emphiteotico

Tituli quinti Codicis

In hoc quinto libro tractat de cō
 tractibus personarum postq; p
 us dixit de contractibus rerum
 postea etiam prosequitur in eo
 dem libro de quasi cōtractibus
 aut quomodo moriens pater o
 sulat filio et sic de tutelis tractat
Sequitur tituli
De sponsalibus et arris sponsali
 chs et proenetici.
Si rector provincie vel ad eū perti
 nentes sponsalicia dederint
De donationibus ante nuptias uel
 propter nuptias ⁊ sponsalichs

De nuptijs
De incestis et nepharijs nuptijs
De interdito matrimonio inter
 tutozem et pupillam siue curato
 rem liberosq; eorum
Si quacunq; predictus potestate
 vel ad eum pertinentes ad sup
 positozuz iurisdictioni sue nupti
 as attentauerit aspirare
Si nuptie ex rescripto petantur
De secundis nuptijs
Si secundo nupserit mulier cui ma
 ritus usum fructum reliquit
De dotis promissione ⁊ nuda pol
 litatione
De Jure dotium
De rei uxorie actione in exstipula
 tu actione et transfusa de natu
 ra dotibus prestita
De pacti. conuenti. tam super dote
 q; super donatiōe ante nuptias
 et paraphernis
De dote cauta et non numerata
De donationibus inter virum et
 uxore facti. et a parēte in liberos
 et de ratihabitione
De donatione regi. in reginā eius
 vel regine in regem
De repudijs et iudicio de morib;
 sublato
Soluto matrimonio quēadmodū
 dos petatur
Si constante matrimonio dos so
 luta fuerit
De fideiussores uel mādatores do
 tium dentur
Rerum amotarum

De pro dote mulieris mariti bona abducantur
De fundo dotali
Divortio facto apud quem liberi morari v^l educari debeant
De alendis liberis a parentibus
De concubinis
De naturalibus liberis 7 matrib⁹ eoz et vxozib⁹ Et ex qb⁹ causis iusti efficiantur
De testamentaria tutela
De confirmando tutore
De legitima tutela
Qui petant tutores vel curatores
Ubi petant tutores v^l curatores
De tutoribus et curatoribus Illu struū vel clarissimarū personarū
Qui tutores v^l curatoēs dari pos sunt vel non
Quādo mulier tutele officio fungi potest
In quibus caus⁹ tutorē habenti tu tor vel curator dari potest
De administratiōe tutoz vel cura torū et de pecunia pupillari fe neranda vel deponenda
De piculo tutori vel curatori.
Quā ex facto tutori vel curatori mi nores agere possunt vel oueniri
Si ex pluribus tutorib⁹ vel curato ribus omnes vel vnus agere vel conueniri pro minore possunt
De tutor vel curator vedigal con ducat
De tutore vel curatoē qui sat. nō dedit
De suspēdi. tutorib⁹ v^l curatorib⁹
De in litem dando tutore vel tu

ratoze
De eo qui p tutore negocia gessit
Si mater indemnitatē promiserit
Si contra matris vltimā volunta tem datus sit tutor
Ut cause post pubertatem adsis tutor
Ubi pupillus educetur
De alimentis pupillo prestandis
Arbitrium tutele
De diuidenda tutela et pro q̄ pre quisq; tutor conueniatur
De in litem iurando
De heredibus tutorum
Si tutor non gesserit
De vsuris pupillaribus
De fideiussozibus tutorum seu cu ratorum
De contrario iudicio tutele
De auzoritate prestanda
Quādo tutores vel curatores esse desinant
De adtoze seu curatoze dando
De excusationibus 7 temporibus earum
Si falsis allegationib⁹ seu excusati onibus excusatus sit
Si tutor rei publice causa aberit
De excusatione veteranzum
Qui numero liberoz se excusant
Qui etate
Qui morbo
Qui numero tutelarum
De curatoze furiosi et prodigi et omnibus curatozū nominibus
De pzedijs et alijs rebus minorū sine decreto non alienandis vel obligandis

Quādo terto opu
Si quis ignorans re
sine decreto comp
Si maior factus si
alienatōz confir
De migratōis conu

Tituli Sexti

In hoc sexto Impa
aditōibus que del
lectijs sine delicti
serens de bonozū
et quis bonozū p
quodā successione
sublequent tracta
bus civilibus que
7 sic desminat de
sionis et testam
testato Et final
In bonis viuente
seruis fugitiuis e
p⁹ q; ciuitatū ar
diuersa opa depu
puatā vel dūicaz p
De furtis et seruo co
De operis libertoz
De dōis libertoz e
Si in fraude patron
natio facta sit
De obsequijs p⁹ on
De libertis et cop lib
De iure auroz annu
tibus restituendis
Qui admitt ad bonoz
possunt et intra quo
Quādo nō petenti p
tibus accretant
De bonozū possessio

Quādo decreto opus nō est
Si quis ignorans rem minor. esse
 sine decreto comparauerit
Si maior factus sine decreto factā
 alienatōz confirmauit
De m̄gratibus conueniendis

Tituli sexti Codicis

In hoc sexto **I**mpator tractat de
 actiōibus que descendūt ex ma
 leficijs siue delicti. incidenter in
 ferens de bonozū possessionib⁹
 et quia bonozū possessiones sūt
 quedā successiones p̄torie ideo
 subsequēnt tractat de successiōi
 bus ciuilibus que sūt digniores
 ⁊ sic determinat de materia succes
 sionis ex testamēto et etiā ab in
 testato **E**t finalit̄ de iure quod
 in bonis uiuentium habem⁹ de
 seruis fugitiuis et liberti. manci
 pijsq; ciuitatū artificibus et ad
 diuersa opa deputat. et ad rem
 puatā vel dñicaz p̄tinētibus

De furtis et seruo corrupto
De operis libertoz
De bōis libertoz et iure p̄onat⁹
Si in fraude patroni a liberti. alie
 natio facta sit
De obsequijs p̄ono prestandis
De libertis et eoz liberis
De iure aureoz annuloz et de na
 talibus restituendis
Qui admitti ad bonozū possessiōz
 possunt et intra quod tempus
Quādo nō petentiū partes peten
 tibus accrescunt
De bonozū possessionibus fm tal

bulas

De bonoz possessionibus contra
 tabulas q̄s p̄tor. liberti. pollice
De bonoz possessionē cōtra tabu
 las liberti que patronis et libe
 ris eozum datur

Unde liberi
Unde legitimi et vnde cognati
De successorio edicto
De carboniano edicto
Unde vir et vxor
De repudianda bonoz possessionē
De collationibus
De testamento militi.
Qui testamentum facere possunt
 vel non
De testamenti. et quēadmodū testa
 menta ordinentur
De heredibus instituēdis ⁊ q̄ p̄so
 ne heredes institui possunt
De institutiōibus substitutiōib⁹
 et restitutiōibus sub cōditione
 factis
De impuberi. ⁊ alijs substitutiōib⁹
De seruis necessarijs heredib⁹ insti
 tuendis v̄ substituentis
De liberis preterit. vel exheredat.
De posthumis heredib⁹ instituen
 dis vel exheredandis
De iure deliberandi et adēnda v̄
 adquirenda hereditate
De repudianda v̄ abstinenda he
 reditate
Quēadmodū testamenta aperian
 tur inspiciatur et describantur
De edicto diui adriani tollendo
Quēadmodū sc̄ptus heres in pos
 sessionē mittatur

Si quis aliquē testari prohibuēit
vel coegerit
De his quibus ut indignis auferē
hereditas et ad senatus cōsultū
sylleianū
De codicillis
De legatis
De verboꝝ et rerū significatione
Si omīssa sit causa testamenti
De indiēta viduitate ꝛ de lege iu
lia mistella tollenda
De his que pene noīe in testamen
to vel in codicillis relinquūtur
De fideicommissis
Cōia de legatū et fideicommissis et
de in rem missione tollenda
De falsa causa adiecta legato vel
fideicommissio
De his que sub modo legata vlti
dei commissa relinquūtur
De conditionibus insertis tam in
legatū qꝫ in fideicommissis et li
bertatibus
De usuris et fructibꝫ legatorū seu
fideicommissorūꝝ
Ad senatus cōsultū trebellianum
Ad legem falcidiam
De caducis tollendis
De his qui ante apertas tabulas
hereditatem transmittunt
Quādo dies legati vel fideicom
missi cedat
Ut in possessionem legatorū vel fi
deicommissorū suadorū cā mit
tatur et quādo satisfari debet
De suis et legitimis heredibus et
ex filia nepotibꝫ ab intestato ve

nientibus

Ad senatus cōsultū terculianū
Ad senatus cōsultū orphicianūꝝ
De legitimis heredibus
Cōmunia de successione
De bonis maternis et materni ge
neris
De bonis que liberis in potestate
cōstitutū ex mīmonio vel aliter
adquiruntur et de eorū admini
stratione
De hereditatibus decurionum co
hortaliū nauiculariorūꝝ militum
fabzicensium

Tituli septimi Codicis

In hoc septimo definit de statu
hoīs videlicꝫ de libertate Et qꝫ
illū tuetur p̄scriptio **I**deo de p̄
scriptionibꝫ subicit **Q**uia etiam
possessio in p̄scriptione requirē
ideo de adquisitione possessōis
tractat **E**t quia ita per sentētiāꝝ
adquirē dominū sicut per p̄
scriptionē **I**deo de sentētijs sub
ijcit et ibi de quasi cōdemnatis
videlicet de confessis **I**tem et
de appellacionibus quibus rele
uatur sententia **E**t de cessioe bo
nozū per quam etiam subueni
tur cōdemnato ponit Sequūt
nunc tituli

De vindicta libertate ꝛ ap̄d cōsiliū
manumissione
De testamentaria manumissione

De lege fusa contra tollē
De fideicommissis libert
De eccleſie a libertate toll
De latina libertate tollēda
De modis in ciuitate
transfusa
De seruo communi manu
De seruo pignori dato m
De suis republice manu
De his qui a non domini
missi sunt
Qui manumittere non po
in fraude creditorū mā
Qui nō p̄t ad libertatē
Quibus causis serui pro
ruerunt libertatem rec
De ingenuis manumissis
Communia de manumissis
De liberali causa
De assertionē tollēda
Quibus ad libertatē p̄
nō licet et de rebus ec
libertate proclamare ꝛ
De ordine cognitionum
De collusione detegēdo
De statu defunctorū ꝫ p
nū querantur
De longi tēpis p̄scriptio
libertate et non aduen
tatem opponitur
De perilio eiꝫ qui liberta
De manū cōsulto claud
lendo
De nuro iure quiritum to
De p̄scriptioe p̄o tempo

De lege fusia canina tollenda
De fideicommissarijs libertatib⁹
De ueritica libertate tollenda
De latina libtate tollenda q p cer
tos modos in ciuitatē romanā
transfusa
De seruo communi manumisso
De seruo pignori dato manumisso
De suis reipublice manumittēdis
De his qui a non domino manu
missi sunt
Qui manumittere non possūt et ne
in fraudē creditorū māmittant
Qui nō pnt ad libertatē puenire
Quibus causis serui pro p̄mio me
ruerunt libertatem recipere
De ingenuis manumissis
Communia de manumissionibus
De liberali causa
De assertionē tollenda
Quibus ad libertatē proclamare
nō licet et de rebus eoz qui ad
libertatē proclamare p̄hibētur
De ordine cognitionum
De collusionē detegenda
De de statu defunctorū post q̄nquē
niū queratur
De longi tēpis p̄scriptione que p
libertate et non aduersus liber
tatem opponitur
De peculio ei⁹ qui libertatē meruit
De senatus cōsulto claudiano tol
lendo
De nudo iure quiritem tollendo
De vsucapionē pro emptore q trās

actione i
De vsucapione pro donato
De vsucapione pro dote
De vsucapione pro herede
Communia de vsucapionibus
De vsucapione transformanda et
de sublata differētia rerum mā
cipi. et nec mancipi
De adquirenda et retinenda pos
sessione
De p̄scriptione longi temporis
decem vel viginti annorum
In quibus causis cessat longi tem
poris p̄scriptio
Quibus nō obijcitur longi tempo
ris p̄scriptio
Si aduersus creditorem
De quadriennij p̄scriptione
De rei dominice vel templorū ven
dicatio longi tēporis exceptōne
submoueatur
De p̄scriptione triginta vel qua
draginta annorum
De annali exceptione Italici con
tractus tollēda q diuersis t̄pib⁹
exceptōnibus p̄scriptōnibus
et interruptionibus earum
De alluionibus et paludibus et
pascuis ad alium statū trānatl.
De sententia p̄fecti p̄torio
Quomō et quādo iudex sententiā
ferre debz p̄sentibus partib⁹ vel
vna absente
De sententijs ex periculo f̄citādis

De sententijs et interlocutionibus
omniū **J**udicium
De sententijs que sine certa quan-
titate proferuntur
De sententijs q̄ p̄ eo qđ interest
proferuntur
Si a nō competē iudice iudicatū
esse dicatur
De p̄ea iudic. qui male iudicauit
vel eius q̄ iudicē vel aduersariū
corrumperē curat
Sententiam rescindi non posse
De fructibus et litium expensis
De re **J**udicata
De executione rei iudicate
De usuris rei iudicate
Si plures vna snia odemmati sunt
Quibus res iudicata nō nocet
Cōminationes epl̄as p̄gramata
subscripciones autoritatē rei iu-
dicate non obtinere
Si ex falsis instrumētis vel testimo-
nijs iudicatum sit
De confessis
Res int̄ alios actas vel iudicatas
alijs non nocere
De relationibus
De appellationibus et cōsultatōib⁹
De tēpibus et reparationibus ap-
pellationū vel cōsultationū
Quādo puocare non est necesse
Quoz appellationes nō recipiātur
Si penden appellatione mors int̄-
uenerit
De his qui per metum iudic. non
appellarunt
Si vnus ex pluribus appellauerit
Si de momentaria possessiōe ap-

pellatum fuerit
Ne liceat in vna eademq; cā tertio
puocare vel post duas senten-
tias iudicū quas diffinitio p̄o-
ri. roborauerit eas retractare
Qui bonis cedere possunt
De bonis autoritate iudicuz possi-
dendis seu vendendis et de se-
parationibus bonorum
De priuilegijs fisci
De priuilegijs doti.
De reuocandis his que in fraudez
alienata sunt

Tituli. viij. **C**odicis

Quia possessio de qua dixit impa-
tor in libro p̄cedenti per interdi-
cta defendit **J**oed in hoc libro
determinat de interdici. subfici-
ens etiā de edificijs tuendis de
pignozibus de exceptionib⁹ liti-
giosis stipulationib⁹ de p̄ria po-
testate et emancipatiōe de lōga
cōsuetudine et de donationibus
De interdicijs
Quozum bonorum
Quozum legatoz
Unde vi.
Si per vim vel alio modo absent.
possessio turbata fuerit
Uti possidet.
De tabulis exhibendis
De liberis exhibendis seu deducē-
dis et de lib̄o hoie exhibendo
De precario et saluiano,

De iudicis p̄mittis
De noui operis nunciā
De operibus publicis
De reuocandis operib⁹ p̄
de materia iudicā
De pignozibus
In quibus causis pig-
trahitur
Si res aliena pignoz
Que res pignoz obli-
nō et qualiter pig-
Qui potest in pig-
De his qui in puoz
cum succedunt
Si antiquior pignoz
Si cōmunis res imp-
De p̄torio pignoz e
debito p̄ milio p̄
Si in causa iudicat
Si pignoz pignoz
De partu pignoz
De remissione pignoz
Enā ob cyrograph
pignoz teneri pos-
De districtione pignoz
Debitorez venditor
pedire non posse
Si vendito pignoz
De luitione pignoz
Si vnus ex plurib⁹
bitoz. vel credito-
rit vel accepere
Si pignoz cōuentio
secuta non sit
De iure domini imp-
De pact. pignoz
ria in pignozibus
De exceptionib⁹ q̄

De edificijs priuatis
De noui operis nunciatione
De operibus publicis
De ratiotinis operū publicorū et
de materia ciuitatuz
De pignozibus
In quibus causis pignus tacite o-
trahitur
Si res aliena pignori data sit
Que res pignori obligari pnt vel
nō et qualiter pign^o otrahatur
Qui poeiores in pignoe habeant
De his qui in puz creditoruz lo-
cum succedunt
Si antiquior pignus vendiderit
Si cōmunis res impignozata sit
De ptozio pignoe et vt in actōib^o
debitoz missio ptorl. pcedat
Si in causā iudicati pign^o captū sit
Si pignus pignori datum sit
De partu pignoris et omī causa
De remissione pignoris
Etia ob cyrographariā pecuniaz
pignus teneri posse
De distractione pignorum
Debitozē venditionē pignoris im-
pedire non posse
Si vendito pignore agatur
De luitione pignoris
Si vnus ex pluribus heredib^o de-
bitorl. vel creditorl. debitū solue-
rit vel acceperit
Si pignorl. cōuentionē numeratio-
secuta non sit
De iure dominij impetrando
De pactl. pignoz^o et lege commissio-
ria in pignozibus recedenda
De exceptionib^o et p̄scriptionibus

De litigijs
De contrahenda et committenda
stipulatione
De inutilibus stipulationibus
De duobus reis stipulandi et pro-
mittendi
De fideiussoribus et mādatozib^o
De nouationibus et de legatōib^o
De solutionibus et liberationibus
De acceptilationibus
De euictionibus
Creditoz euictionē pignorl. non
debere
De patria potestate
De adoptionibus
De emancipationibus
De ingratīs liberis
De postliminio reuers^o et r̄demptl.
ab hostibus
De infantibus expositis liberis et
seruis et de his qui seruādos v̄l
nutriendos acceperunt
Que sit longa consuetudo
De donationibus
De donationibus que sub mō vel
conditione vel ex certo tempōe
conficiuntur
De reuocandis donationibus
De mortl. causa donationibus
De infirmandis penis celibat. et
ozbatl. et decimarijs sublatl.
De iure liberorum

Tituli. lx. Codicis

De his questionib^o que ciuiles sūt
dixit nūc de criminalibus q̄stio-
nibus Et primo de maximis de-
lictis agit postea ad minora

descendens
De his qui accusare non possunt
De accusationibus et inscriptionibus
De exhibendis et transmittendis reis
De custodia reorum
De priuati. carceribus inhibendis
Si reus vel accusator mortuus fuerit
Si quis impatori maledixerit
Ad legem Juliam maiestati.
Ad legem Juliam de adulterio et
stupro
Si quis eam cuius tutor fuit corrupit
De mulieribus que propriis suis
se immiscuerunt
Ad legem Iuliam de vi publica vel
priuata
De raptu virginum vel viduarum
necnon sanctimonialium
De emendatione seruorum
De emendatione spinuorum
Ad legem corneliam de sicariis
De his qui parentes vel filios oc
ciderunt et ad legem pompeiam
De malefici. et mathematici.
De sepulcro violato
Ad legem fauianam de plagiaris
Ad legem viscellam
Ad legem corneliam de falsis
De his qui sibi ascribunt in testa
mento
De falsa moneta
De mutatione nominis
Ad legem Juliam de ambitu
Ad legem Juliam repetundarum
De crimine peculatus
De crimine sacrilegii
De seditiosis et his qui plebes au
dent contra rem publicam colligere

Quando civilis actio criminali priu
dicat et an vtraque ab eodem exer
ceri potest
De crimine expilate hereditatis.
De vi bonorum raptorum
De crimine stellionatus
De iniuriis
De famosis libellis
De abigeis
De nili aggeribus non ruperendis
De his qui latrones vel in alijs cri
minibus reos occultarunt
De requirendis reis
De questionibus seruorum
De abolitionibus
De generali abolitione
Ut intra certum tempus criminalis
questio terminetur
Ad senatus consultum turpilianum
De calumniatoribus
De penis
De sine iussu principis ceteris iudi
cibus bona liceat confiscare
De bonis proscriptorum seu dam
natorum
De bonis eorum qui mortem sibi
conscierunt
De sententiam passis

Tituli decimi Codicis

De iure fisci tractat imperator in
hoc decimo eo quod ex penis et con
fiscatione bonorum de quibus di
ctum est in libro precedenti augetur
bursa fisci. Sequuntur tituli
De iure fisci
De conueniendis fisci debitoribus

De bonis p
De bonis
suerunt
De lenemiam
Tituli.
De iure fisci
hoc decimo
fiscatione bo
est in libro p
fiscalis. Sec
De iure fisci
De contemne
De fide instrum
fiscalis et v
De venditione
uatis com
De fisci re
De his qui ex
tuam pecun
Penis fiscalibus
De viui fiscali
De sententis
retrahendi
De bonis pa
ratione eoz
De delatoribus
De petit. bono
De his qui se
Si impialis lib
vnde decell
De thesauris
De ammonis
De iudicioribus
De superind
De eraditione
De supereradi
De capiendis

De bonis pscriptoz seu dānatoz
De bonis eozū qui mortem sibi cō-
 fecerunt
De sententiam passis

Tituli. x. Codicis

De Jure fisci tractat Impator in
 hoc decimo eo q̄ ex penis et cō-
 fiscationi bonoz de quib' dictū
 est in libro p̄cedenti augeē bursa
 fiscalis. Sequitur tituli

De Jure fisci
De conueniendis fisci debitorib'
De fide instrumētozū et iure haste
 fiscalis et de adiectionibus
De venditione rerū fiscalīū cum p̄-
 uatis communitū
De fisco rē quā vendidit euincat
De his qui ex publici. ratōnib' mu-
 tuam pecuniā acceperunt
Penis fiscalibus creditozē p̄ferri
De vsur. fiscalibus
De sententijs aduersus fiscum lat.
 retractandis
De bonis vacantibus et incorpo-
 ratione eozum
De delatoribus
De petiti. bonoz sublati.
De his qui se deserunt
Si impialis liberalitat. socius sine
 herede decesserit al' desererit
De thesauris
De annonis et tribut.
De indictionibus
De superindicto
De exactoribus tributozū
De superexactionibus tributozū
De capiendis et distrahendis pi/

gnoribus debitorū causa
De apocis publici. et descriptiōib'
 curialium
De canone largitionaliū titulozū
De ope a collatoribus exigantur
De immunitate nemini occidenda
De condit. in public. horreis
De nemini liceat in emptione spe-
 cierum se excusare et de munere
 sichondie
De donationibus collatorum re-
 leuatoz et translatoz et adera-
 tozū
De collatione eris
De discussionibus
De decurionibus et filijs eozū et
 qui decuriones appellant et qb'
 mōdis a fortuna curiali liberant
Si seruus aut libertus ad decurio-
 natum aspirauerit
De p̄ditijs curialium sine decreto
 non alienandis
Quādo et quib' quarta ps debe-
 tur ex bonis decurionū et de mō-
 distributionis eozum
De imponēda lucratiuis desc̄ptōe
De p̄bendo nulli sallario
Si curialis relicta ciuitate rus ha-
 bitare maluerit
De municipibus et originarijs
De incolis et vbi q̄s domiciliū ha-
 bere videat et de his q̄ studioz
 causa in alia ciuitate degunt
De munerib' et honorib' non sti-
 nuandis inter patrem et filiū et
 de interuallis
De muneribus p̄moniozū
Quēadmodō mūera ciuilia indicūt

De his qui sponte munera acceperunt
De his qui a principe vacationez acceperunt
De vacatione munerum
De decret. decurionū ⁊ sup immunitate quibusdā concedenda
De excusationibus munerum
De quibus muneribus vel p̄statio nibus nemini liceat excusare
Qui etate se excusant als qui p̄fessione
Qui morbo se excusant
De his qui numero liberozum vel paup̄tate excusationē meruerūt
De professoribus et medicis
De athletis
De his qui non impletis stipēdijs sacro soluti sunt
Quibus muneribus excusantur hi qui post impletam miliciam vel aduocationez in puincias suis comodis vacantes omozantur et de priuilegijs eoz **C**onstitutio greca de cōductoribus vectigalium fisci
De libertinis
De infamibus
De reis postulati
De his qui in exiliū dati v̄ ordine moti sunt
De filijs familias et quēadmoduz pater pro his teneatur
De periculo successoz parenti
De mulierib⁹ in quo loco munera sexui congruētia ferant ⁊ honores agnoscant
De legationibus de excusatiōe ar

tificum
De potioribus ad munera nominandis
Si p̄pter inimicicias creatio sc̄a fit
De sumptuū recuperatione
Si ante procreationē quis deceaserit als si post creationē
De tabularijs scribis orthographis et censualibus
De susceptorijs p̄positis et archarijs
De p̄oderibus et auri illatiōe als ponderatoribus
De auri publici p̄secutoribus
De his que in publica collatiōe illata sunt non vsurpandis
De auro coronario
De yrenarchis
De argenti p̄cio qđ de als ex thesauris inferitur

Tituli. xj. Codicis

Dixit. s. de collatione speciez n̄ sic de transuēctione que fit per varios et de his nunc tractat
De nauicularijs seu nauiculis als nautarijs publicas species trāsportantibus
De p̄edijs et om̄ibus alijs rebus nauiculariozum
De nauibus non excusandis
De quid oneri publico imponatur
De naufragijs
De metallarijs et metallis et p̄curatoribus metallozum
De murilegulis et gnieciarijs et procuratorib⁹ gnieci⁹ ⁊ de monetarijs et bastangarijs

De vestibus oloberl. 7 aurati. 7 de
 intinctione sacri murici.
De fabricensibus
De veteris numismatis potestate
Nulli licere in frenis et equestribus
 sellis et in baltheis puatis mar/
 garitas et smaragdos et iacin/
 thos aptare et de artificibus pa/
 latinis
De classibus Als Classit.
De curialibus vrbis rome
De priuilegijs comparatoru vrb
 rhome
De pistozibus
De suarijs et susceptozibus vini et
 ceterl. comparatis
De collegiatis et carthopatis et
 nummularijs
De studijs liberalib⁹ vrbis rome
 vel constantinopolis
De honoratoz vehiculis
De puilegijs vrb ostatinopolitae
De metropoli liberato
De canone frumentario vrb rome
De frumeto vrb ostatinopolitane
De annonis ciuilibus
De mendicantibus validis
De nauibus tiberinis
De frumento alexandrino
De alexandrie primatibus
De iure rei publice competente
De administratone rez publicaz
De veniendis rebus ciuitatis
De debitoribus ciuitatum
De periculo nominatoz
De periculo eozu qui pro magistra/
 tibus interuenerunt
Quo ordine quisqz cdueniatur

De quis libertus adum reipublice
 inuitus gerere cogatur
Sumptus iniuncti muneris ad om/
 nes collegas ptinere
De his qui ex officio quod admi/
 nistrarunt oueniuntur
De solutionibus et liberatōnibus
 debitorum ciuitatis
De spectaculis et lenonibus
De expensis ludozum
De aqueductu
De gladiatoribus penit⁹ tollēdis
De venatione ferarum
De maiuna
Ut armoru vsus in seculo principe in/
 terdictus sit
De agricolis et censit.
De capitacione ciuili censibus exi/
 menda
In quibus casibus Coloni capite
 censiti dominos accusare possunt
De colonis palestinis
De colonis tracensibus
De colonis illiricianis
Ut nemo ad suuz patrociniu susci/
 piat vicos rusticanos
Ut rusticani ad nullu obsequiu de/
 uocentur
Non licere habitatozib⁹ micromie
 loca sua ad extraneu transferre
Ut nullus ex vicarijs pro alienis
 debiti. teneatur
De censitoribus et pequatozib⁹ et
 inspectozibus
De omni agro deserto et quando
 sterilibus imponuntur
De fundis limithrophis et terris
 et paludibus et pascuis vel ca/
 e 3

stellozum limitaneis
De pascuis publici. vel priuatis
De fundis p̄monialibus et saltu
 ensibus et emphiteotici. et cōdu
 coribus eorum
De mancipijs et colonis p̄moni
 aliuz et saltuensiu et emphiteoti
 corū fundoz
De fugitiuis colonis p̄moniali
 bus et ephiteotici. et saltuensib⁹
De collatione fundozum p̄moni
 aliu et emphiteotecarioz
De fundis reipublice ⁊ saltibus di
 uine domus
De fundis et saltibus rei dñice
De agricolis et mancipijs dñicis
 vel fiscalibus siue rei priuate
De predijs tamiacl. et de his q̄ ex
 colonis dñicis alijsq; libere con
 ditionis procreantur
De diuersis predijs et rustici. et vz
 banis tēploz ⁊ oi redditu civili
De locatione p̄diorū curialiū vel
 fiscaliū siue temploz siue rei pri
 uate vel dominice
De cōducoribus et pcuratorib⁹
 siue adozibus predioz fiscaliu
 et domus auguste
Quibus ad cōductionē fiscaliū rez
 aspirare non licet
De collatione fundozū fiscaliū vel
 rei p̄uate vel dñice vel ciuitatuz
 vel templozum
De priuilegijs domus auguste vl
 rei priuate Et quaz collationib⁹
 excusationē habent
De grege dominico
De palacijs ⁊ domibus dñicis

De cupressis ex luco damnenſi et
 perseis per egiptū non inciden
 dis vel vedendis als est cypr̄s
 Et perfidis

Lituli. xij. Codicis

De dignitatibus determinat nūc
 impator cognitio p̄sonis t̄reno
 p̄ncipi famulantibus scz que ad
 eas admittant ⁊ que non ⁊ que
 p̄uilegia cōpetant ex dicti. digni
 tatib⁹ et quāto tpe durant **S**e/
 quūtur nunc tituli
De dignitatibus
De pretoribus et honore preture
 et glebe et pholli et septē solidoz
 rum functioni sublata
De consulibus et non spargendis
 ab his pecunijs et de p̄fectis et
 magistratibus militū ⁊ patricijs
De p̄fectis p̄torio siue vrbis ma
 gistris militum in dignitatibus
 exequendis
De p̄positi. sacri cubiculi ⁊ de oib⁹
 cubicularijs et priuilegijs eozū
De questoribus et magistris offici
 orum et comitib⁹ sacraz largiti
 onum Et rei priuate
De primicerio et secūdicerio et no
 tarijs
Et dignitatū ordo seruetur
De magistris scrineozū
De comitibus consistorianis
De p̄positis et ebunis scholarum
De comitibus rei militaris
De comitib⁹ et archiatr. sacri pa
 lacij
De comitib⁹ qui puincias regunt

De p̄fectis q̄
 nopolitana doc
 rariis com
 De p̄fectis
 eorum.
 De domitijs
 cop
 De p̄fectis. labar
 De p̄fectis sacro
 risq; q̄ i sacri
 De agentib⁹ in
 De p̄ncipib⁹ ag
 De curiois.
 De palatinis sa
 ⁊ rep priua
 De stratorib⁹.
 De castrenſiar
 De decanis.
 De mellorib⁹.
 De priuilegijs
 palacio milita
 De priuilegijs (cl
 De castrenſi pecu
 latinoz.
 De equestri dig
 De p̄fectissimar
 De his qui mili
 de suis ad m
 tem aspirant
 plia militia ve
 simul.
 Regonatores ne
 De re militari.
 De castrenſi p
 facti anoz
 De erogatione
 De exactione
 tario anoz
 De militari vel

De p̄fessorib⁹ q̄i in vrbe oſtāti
nopolitana docētes ex lege me
ruerūt comitiuam .

De ſilenciarijs ⁊ decurionibus
eorum .

De domesticis ⁊ protectoribus
eorum .

De p̄poſit. labaz .

De primis ſacroꝝ ſcrineoꝝ cete
risq; q̄ i ſacris militāt ſcrineis

De agentib⁹ in reb⁹ .

De principib⁹ agentiu in reb⁹ .

De curioſis .

De palatinis ſacraꝝ largitionū
⁊ rez priuataꝝ .

De ſtratorib⁹ .

De caſtrenſiarijs ⁊ miſteriarijs .

De decanis .

De meſſorib⁹ .

De priuilegijs eoz q̄i in ſacro
palacio militāt .

De priuilegijs ſcholariu .

De caſtrenſi peculio omnium pa
latinoꝝ .

De equeſtri dignitate

De p̄fectiſſimat⁹ dignitate .

De his qui militare p̄nt vel nō ⁊
de his ad miliciā vel dignita
tem aſpirantib⁹ ⁊ vt nemo du
plici milicia vel dignitate vtaſ
ſimul .

Negotiatores ne militēt .

De re militari .

De caſtrenſi peculio militū ⁊ pre
fecti ānonaz .

De erogatione militari ānone .

De exactione ⁊ translatione mili
tariū ānonaz .

De militari veſte .

De metati. ⁊ epidemetici .

De ſalgamo hoſpitib⁹ nō p̄bēdo

De omeatu .

De tyronib⁹ .

De litoꝝ ⁊ itineꝝ cuſtodia .

De deſtorib⁹ ⁊ occultatoribus .

De veteranis .

De filijs officialiu militariū qui i
bello moriūtur .

De oblatione votoꝝ .

De numerarijs actuarijs ⁊ car
tularijs ⁊ adiutorib⁹ ſiue ſcri
nearijs ⁊ exceptorib⁹ ſedis ex
celſe ceteroꝝq; iudiciū tam ci
uiliū q̄ militariū .

De curſu publico ⁊ angarijs et
pangarijs .

De detractorijs ⁊ ſtatujs .

De appitorib⁹ p̄fectoꝝ p̄torio ⁊
priuilegijs eoz

De appitorib⁹ p̄fecti vrbis .

De appitorib⁹ mgr̄oꝝ militū ⁊
priuilegijs eoz .

De appitorib⁹ p̄ſulis .

De appitorib⁹ comiti. orienti .

De coartalib⁹ principib⁹ corni
cularijs ⁊ primipularib⁹ .

De diuerſis officijs ⁊ appitorib⁹
iudiciū ⁊ p̄bationib⁹ eoz .

De executorib⁹ ⁊ actorib⁹ .

De lucris aduōtoꝝ ⁊ cuſſioni
b⁹ officioꝝ ſiue appitoꝝ .

De primipulo .

Publice leticie vel cōſulū nūciato
res vel inſinuatores oſtitutio
nū vel aliaz ſacraꝝ vel iudici
aliū ſfaz ex deſcriptiōe vel ab
iuit. nē q̄ accipiant imodice .

Et sic finiunt tituli oim libroz.
Codic. iustiniiani.

Tituli .i. li. anteticoz

De heredib' 7 falcidia si heres
voluerit soluere legata.

De no eligendo 2° nubetes mu-
lieres 7 alienatiõe 7 lucro an-
tenuptial donationi. 7 de suc-
cessionib' earu 7 filijs suis.

Ut determinat' sit numer' cleru-
coz scilicet maiori. ecclie 7 ce-
teraz scilicet eccliaz constantino-
politane ciuitati.

De fideiussorib' 7 madorib'
aut sponzorib' 7 solutiõibus.

De monachis.

Quo oportet epos 7 reliquos de-
ricos ad ordinationez deduci
7 de expen eccliarum.

Collatio .ij.

De no alienandis aut pmutandis
reb' eccliaficial. immobilib' aut in-
spalem ypothecaz dõdis cre-
ditorib' h' facere generales y-
pothecas.

Ut iudices sine quoquo suffra-
gio fiant

Scriptu est exẽplar edicti constan-
tinopolitani hñs ita data abili-
sario.

Iurand' qd prestat' ab his q
administratiõez suscipiunt.

Ut ecclia rona centu anoz heat
prescriptionez

De referendarijs palacii sacri.

De incest. 7 nepharijs nupcijs.

Collatio .iii.

De lenonib' tollendis.

De defensorib' ciuitatum.

De mesura ordinãdoz clericoz

De mandat. principum.

De triente 7 semisse Et successiõe
filioz 7 nepotũ naturaliu vel
collationib' aut distributiõib'
nec no lraz abnegationibus
aut administrationũ atqz res-
ru ex qb' detinet insinuatõib'

De filijs añ dotalia infra natl.

De administrantib' officijs i sa-
cris appellatiõibus.

Collatio .iiii.

De nuptijs.

De appellatiõib' 7 infra que tẽ-
pora debeat appellari.

De consulibus.

Ut null' mutuãs agricole tene-
at eius terram.

Nullũ credentẽ agricole tenẽ ei'
terrã 7 qstã dz vsuram dare.

De restitutionib' 7 ea que parit
in xi mense p' mortez viri.

De tabellionib' 7 vt protocolla
dimittãt in cartl.

Collatio .v.

De eccliaficial. rerũ immobilũ a-
lienatiõe 7 solutione.

De iureiurãdo a moziẽte ppẽ me-
surã sue substantie prestito.

Ut pponat' nomĩ impator. docu-
mẽt. 7 vt latis lris apt. tẽpa
prescribantur.

Scenicas mulieres non solũ fide

iustiores p̄sent h̄ eē si iuramētū dēt sine piclo discedere.

Ut nō fiāt pignozatiōes p̄ alijs p̄sonis ⁊ vt sicut p̄ncipū do nationes nō egēt gestis monu mētoꝝ sic nec p̄riuate in impa toꝝ s̄cē donatiōes idigeant

De exhibēdis ⁊ introducēd̄ re is **E**t vt qui oueniunt p̄. xx. diem p̄sentent iudicib⁹ **E**t de his qui iuratoꝝ cautiōez ex ponūt ⁊ ante litē tractā absē tes s̄iunt **E**t de ypothec. q̄ ap pellant̄ ex casu. q̄ persone ⁊ q̄n̄ h̄ sus h̄nt **E**t de indotat. vxo rib⁹ vt h̄eant q̄rtā partē in sub stātiāz viri ⁊ ip̄e vir in substan tiā vxoꝝis q̄n̄ inops est qui re linquitur

Cōstitutio q̄ ex ascripticio ⁊ libe ra muliere natos liberos esse vult. nō his qui añ constitutio nez nati sunt h̄ qui p̄z p̄dest. **E**t vt venerabiles dom⁹ omu tationes faciāt ad inuicez im mobiliū rez decreto p̄ri⁹ inter posito **E**xcepta hac maiori ec clesia .

Ut de cetero ecclīasticaz rerum omutatiōes non fortuite fiant ad p̄ssimū impatoꝝ ⁊ h̄ mō ad alias p̄sonas trāseant res sed he tñ fiant ad impialē do mū. **E**t vt liceat p̄petue ēphi theosis agi ab oratoꝝis in o/ ratoria decreto videlz inēposi to **E**xcepta hac maiori ecclīa ne tñ in p̄riuatā p̄sonaz ēphi theoꝝ transeat.

Ut ea q̄ vocant̄ insinuata super cleric. in maiori ecclīa dent̄ **I**n alijs aut̄ ecclījs penit⁹ nō dent̄ **U**t clerici qui recedūt alijs pro eis s̄rogat. emolimētū p̄beāt. recedētes aut̄ remeare volen tes non suscipi aut si quis eol ficās ecclīam aut aliter in ead̄ s̄uiētib⁹ ministrās. emolimēta voluerit clericos aliq̄s ostitue nō fortuite eos h̄ p̄batiōe s̄cīf simi p̄iarche suscipiat.

De his qui ingrediunt̄ ⁊ ad ap pelland̄ **E**t q̄n̄ p̄ scripturā ma nus p̄rie fiat collatio l̄farum **E**t de iureiurādo dilatiol. vt oūgant̄ iureiurādo calūnie . **U**t in p̄riuat. domib⁹ sacra minī steria non fiant.

Ut defūcti seu funera eoz nō in iuriēt̄ a creditoꝝib⁹. ⁊ vt consi liarī nō suscipiant cognitiōes absq̄ iudicib⁹

Ut imobilia aīnuptialis dona tiol. neq̄z ypothecē dent̄ neq̄z oio alienent̄ a viro nec oīētiēte vxoꝝe nisi p̄ ea satisfieri possit vxoꝝi. hec vero valē eē in dote

Ut noue facte ostitutiōes p̄ insi nuatiōez eaz p̄ duos mēses valeāt. parciē aut̄ nō custodiē tib⁹ subtilitatē ostitutionū sup testamēt. ⁊ relinquēdo q̄ozāte ⁊ nō scribēdo aut nō dicēdo nomen heredis

Ut nlls fabricet oratoꝝi domos p̄e volūtātē ep̄i ⁊ vt deputet p̄ q̄ circa diligētīā ⁊ statū fa bꝛicati oratoꝝi sufficiant. ⁊ vt ep̄iscopi nō desint suis ecclesijs

et de alienatōe ecclasticaz et im
mobiliū rerum.

Ut ab illustrib' et qui sup eam di
gnitatē sunt oīo sup pecunia/
rijs caus' h' et iniuriar' criat'ē
p' procuratores dicant' litigare
Clarissimis aut' in pecuniarijs
licere eis p' procuratorem et per
se litigare.

Ut ordinariē p'fectuē. vrbane. du
e etiā pretoriane p'fecture que i
cingulo et adu sūt sole. nō etiā
honorariē liberent a curiali
fortuna.

Ut oēs obediāt iudicib' p'vinci
az in crimialib' et in pecunia/
rijs caus' et ibi negocia exami
nent' nullo excepto p' p'ilegiū
Nec hinc iudici ducant' nisi sa
cra pragmatica forma exhibe
ri quempiam fecerit

Collatio. vi

Quib' modis naturales filij effi
ciuntur legitimi et sui sup illos
modos qui superiorib' constitutio
nib' continentur.

Ut hi qui obligatas phibent se
h'ere res mīoz aut obligati sūt
eis ad eoz gubernatiōez peni
t' nō accedāt et curatores nul
lo mō suscipiāt cessiones aduer
sus eos q'z curationez agunt
aut egerūt **H**ec aut' generalit'
valebūt in omni curatione. etiā
quib' p'sonis leges curatores
p'bēt **E**t de gubernatione pecu
niaz opetentiū eis quoz ne
gocia administrant' et qn' eas

recōdi aut mutui possit opor
tet a' ex eis reddite opari.

De instrōz cautela et fide et p'mū
de deposito dein de mutuo et
al'is documēt. priuate quid scri
pti. h'itib' aut' testes et de non
h'itib' testes et de instris publi
ce p'fecti. et de collatiōib' man'
p'prie scripture **E**t de oposit' in
strumēt. ab illitterat. a' paucas
l'ras scientib' **E**t de ex nō scri
pto contractib' vsqz ad vnam li
brā vel de contractib' qui in a
gris sūt et vt in documēt. et cō
tractib' futur. locū habz lex.

Hec constitutio interpretat' priorē
constitutōez de his qui ingrediū
tur in mōsteriuz et de substan
tijs eoz et ex quo tpe oportz
eam valere.

Ut nō luxurient' contra naturaz
neqz iure p' capillos a' aliqō
hmōi neqz in deū blasphemē.

Ut liberti de cetero aureo nō e
geant anulo et vt p'stinis resti
tuant' natalib' et celebratione
dotaliū instrōz in liberti. mulie
rib' facta et h' ipo iam etiam nu
ptias l'rias fieri. et filios suos
si nup etiā ancilla fuit et ipam li
beraz esse celebratione dotal. et
nuptias l'rimas et qui ex ea p
cesserūt suos.

Apud quos oportz cām dicere
monachos et assistērios.

De q'store et qui agere debeant.

Constitutio que dignitatibus et
episcopatu liberat filium a pa
tria potestate.

De iudicibus et vt null
interdico obligatur
qui p'minet et vt a
recipiam modis
et vt in media lit
mō dicit oportet
non amittat iudice
Et dicit apud p'prios
curiam et post bo
lis iudices
De cōsanguinib' et v
De armis
De deposito et veni
quibus et de non
administratiōe p

Collatio

Quibus mōis natu
sui **E**t de eoz et
ab intestato succo

De testibus

De imensis donatiō

Uti etiam sine phibit
debitores et credi
gerant minoz filio
randū p'beant q
secunda vota

Uti ex ditione instat
et scde et tertie v
vota migranti p'p
mo vel ex priorē
Et vt si voluerit v

ea votum scribit de
pra sit dicitur ca
soluto mīmonio
etiā scptā an nup
De administratiōib'

De p'centoribus et

De iudicibus et ut nullatenus euz iureiurādo eligatur aliq̄s iudex qui p̄manet ei et ut appellatiōes accipiant modis oibus iudices et ut in media lite sc̄e forme q̄ mō decidi oporteat cognitionē non attendāt iudices

Ut clerici apud p̄rios ep̄os p̄mū oueniant et post hec apud ciuiles iudices

De cōsanguinib⁹ et vterinis fr̄ib⁹

De armis

De deposito et denūciationib⁹ in quiliuoz et de non suspendēda administratione panū

Collatio septima.

Quibus mōis naturales efficiunt sui Et de eozū ex testamento vel ab intestato successione

De testibus **¶** factis

De imensis donatiōibus in filios

Ut etiam sine p̄hibitione matres debitorices et creditorices tutelaz gerant minoz filioz neq̄ iusu randū prebeant q̄ nō veniāt ad secunda vota

Ut exactione instante dotl. prime et sc̄de et tertie viro ad secunda vota migranti p̄ponat̄ vxoz pri ma vel ex priore m̄rimonio filij

Et ut si voluerit vxoz aut is q̄ p̄ ea dotem sc̄psit dare viro q̄ scri pta sūt distulēit aut velit suscipe soluto m̄rimonio exigi eū ab ea etiā sc̄ptā añ nuptias donatōez

De administratoribus

De executoribus et eis qui conue

nītur et recōueniunt

De eq̄litate dotl. et p̄pter nuptias donationis et augmento dotis et p̄pter nuptias donationis **Et** de priuilegio dotl. q̄ alijs p̄uile ghs p̄ponit et ut excipiantur hoc priuilegio creditozes in em ptionē milicie de dote remeante ad patrē et rursus data p̄ eadē filia sc̄do viro **Et de dotl. colla** tione inope marito moriente

De duob⁹ reis permittendi

De tempore non solute pecunie su per dotem

Collatio octaua

Neq̄ virū ex dote neq̄ mulierē ex sponsalicia largitate lucrū p̄riū habere s̄ resuare dominiū suis p̄rijs filijs vsū ad sc̄das nō ve niāt nuptias vsu solo i lucro cōi stēte et ut ex repudio trāsigētes nuptias lucrantes aut dotē aut añ nuptias donatiōes et ipsi filij dominiū suare filijs vsū aut ha bente p̄sona cogēda filios alere **Si** v̄eo bona gratia soluant̄ nu ptie et videant̄ occasiōe damni detineri q̄dā. et hac arte perimē da q̄ detinent̄ et a filijs seruētur

De appellationibus

De testamēt. imp̄fect. a pentibus in filios fact. et de diuisione rez e filijs coram pente fact. et eius facultatib⁹ facta et subscripta

De restitutionibus

De priuilegijs dotl. hereticis muli eribus non restituendis

Hec cōstitutio innouat cōstitutioez
que p̄scriptionē centū annorū
locl. venerabilibus dederat

De litigiosis et decima pte litl. ab
autore pro cautela p̄standa

Ut neq; miles neq; federatus ob
seruetur domui p̄uate aut pos
sessori alicuius

Ut diuine iussiones subscriptionē
habeant gloriofissimi questorl.

In medio litl. non fieri sacras for
mas aut sacras iussiones s̄ fm
generales leges dirimi negocia

Ut cū de appellatione agnoscitur
fm illas leges debeat iudicari
que tpe date snie obtinebāt nō
fm eas que postea promulgate
sunt et de alijs capitulis

Ut liceat matret autē alijsq; pen
tibus post legitimā p̄tem liberl.
derelictā quō voluerint residuā
facultatē vel quantitatem suam
disponere

Collatio nona

De heredibus ab intestato veniē
tib⁹ et de agnatorū iure s̄blato

Ut sponsalicia largitas specialis
sit cōtractus et de diuersis caplis

De alienatione et emphiteosi et lo
cariōe et ypothecā et alijs diuer
sis cōtractibus et vniuersis locis
rerum sacrarū

Ut iudices non expectent sacros
iussiones

Ut litigantes iurent in exordio li
tis q; neq; p̄miserūt dare iudici

bus neq; dabunt ⁊ de sportulis

Et vt que iubentur referendarij
opleant et nō immisceant semet
ipsos cause et per se exequantur

De ecclesiastici. titulis

Ut fratru filij succedāt patruo ad
imitationē fratru etiā ascendēti
bus extantibus et vt muliēs nō
insinuata aīte nupciali donatiōe
nō ledant nec insinuans aūt vir
vel si cōpetat nupcialē lucrū eo
non fruatur **E**t rursus vt mulie
res non sc̄do nubentes dñe sint
partis sp̄salicie largitat. quan
tū pars facit vni⁹ filij et vt simi
les sint pene vtriusq; sexus dum
sine causa rationabili repudium
mittitur

De restitutione fidei cōmissi et noīe
familie vsq; ad quartū gradum
locuz habeat et quia familie no
mine nurus continetur

Ut nulli iudicuz liceat habere loci
confuatozem nisi cert. ex causis
diuina concesserit iussio et alijs
capitulis

Ut differentes iudices audire ap
pellantiū allegationes. cogātur
ab epis hoc agere et vt quādo
in suspicionē habuerint iudicem
pariter audiat. causa et ciuitat.
epus et de cautela qua oportet
episcopū omnino agere

De vsuris nautic.

De interdici. collegijs hereticorū

De rapt. mulieribus et que rapto
ribus nubunt

De collatoribus et alijs capitul

*De collatoribus
De interdictis
De raptibus et de re
ditiis et monachis
De privilegio archie
scoporum
De parochiis con
suecudinis
De armis
De noui operis nu*

Tituli & roll

*Que usus fe
culatur*

*Qui feudum dare
qualiter adquiri
De feudo guardia
Qui successores tenent
De cōtrouersia inter
Quibus modis feudum
s̄m vel abbatē ve
tum dare non p
De natura feudi
De successione feudi*

*Hic p̄t esse titulus
tenentur*

*Quo iur. in h. quis
feudo alieno
De cōtentione inter
sallum de inuasiōe
De cōtentione inter
posicione feudi
De feudi alienatione*

- De collatorib⁹**
- De sanctissimis ⁊ deo amabilibus**
episcopis et de reuerendissimis
clericis et monachis
- De privilegio archiep̄i prime Ju**
stiniane sedis
- De pretoribus consulibus ⁊ stanti**
nopolitani populi
- De armenijs**
- De noui operis nunciacione**

Tituli ⁊ collacionis
Que vsus feudoꝝ in
titulatur

- Qui feudum dare p̄nt et qui nō et**
qualiter adquirat et teneatur
- De feudo guardie et Castaldie**
- Qui successores teneantur**
- De cōtrouerfia inuestiture feudi**
- Quibus modis feudū amittatur**
- Ep̄m vel abbatē vel abbatissā feu**
dum dare non posse
- De natura feudi**
- De successione feudi.**
- Hic pōt esse titulus qui successōēs**
teneantur
- Quid iur. sit si quis inuestit⁹ sit de**
feudo alieno
- De cōtentione inter dominū et va**
sallum de inuestitura feudi
- De cōtentione inter me et dñm de**
portione feudi s̄s mei defuncti
- De feudi alienacione**

- De feudo marchie ducatus et co**
mitatus
- De inuestitura noui beneficij**
- An maritus succedat vxori in bñfi**
cium **Als est ti. de femina habē**
te beneficium
- De feudis dat. minimis valualso,**
ribus quid iur.
- Quibus modis feudū amittatur**
- Apud quem vel quos cōtrouerfia**
de feudo finiri habeat
- Constitutiones feudales lotharij**
Impator. quas ante ianuā bea
ti petri in ciuitate romana cōdi
dit obseruandas
- Impator lotharius Eugenio p̄e**
et vniuerso populo
- De beneficō fratris et qualiter fra**
ter fratri in feudum succedit
- De feudo sine culpa nō amittēdo**
- Quo tempore miles inuestiturā pe**
tere debeat
- De contentione inter dominum et**
vasallum de inuestitura feudi
- Quemadmoduz feudum ad filiaz**
pertineat
- Quibus modis feudum constitui**
potest
- Si de inuestitura inter dominuz et**
vasallum lis oriatur
- De feudo dato in vicez legis com**
missorie reprobando
- De feudi cognitione**
- Quid sit inuestitura**
- Per quos fiat inuestitura et p̄ q̄s**
recipiatur
- Quid precedere debeat vtrū inue**
stitura an fidelitas

Qualiter vasallus debeat iurare fi
delitatem
De forma fidelitatis.
De noua forma fidelitatis.
De inuestitura de re aliena facta
Qualiter feudū olim poterat alie/
nari
Quis dicat dux marchio Comes
Capitaneus et ualuaflor
De gradibus succedendi in feudū
De fratribus de nouo beneficio in
uestit.
De inuestitura quā ticius accepit
a sempzonio
De uasallo decrepitate etatis q̄ feu
dū refutauit ut filij inuestirētur
De inuestitura in maritū facta
De controuersia feudi apud partes
terminanda
De eo qui sibi vel heredibus suis
masculis et feminis inuestituraz
accepit
De duobus fratribus a capitaneo
inuestit.
An remoueri debeāt testes qui pa
res esse desierunt
De controuersia inter uasallū et ep̄z
De uasallo milite qui arma bellica
deposuit
De milite uasallo qui cōtumax est
In quibus casib⁹ feudū amittatur
Que sit prima cā bñficiū amittēdi
Si de feudo uasall⁹ ab aliquo inē/
pellatus fuerit et dominus eum
defendere noluerit
Si de feudo defuncti militi. contro
uersia fuerit   ¶ tribus
De pace tenenda et eius uiolato/

Hic finit lex. Deinde
consuetudines regni incipiunt

De filiis natl. ex matrimonio ad
morganaticum contracto
De beneficio femine
Si uasallus feudo priuetur cui de
beat deferri
Qui testes sint necessarij ad p̄ban
dam nouā inuestiturā
De consuetudine recti feudi
De legibus coraldi Imperator.
De clerico qui inuestituram facit
An mutus vel aliter imperfectus
feudū retineat
An ille qui interfecit fr̄em domini
sui feudum amittat
De uasallo qui contra constitutionē
lotharij feudū alienauit
De alienatione feudi paterni
De capitulis corradi
De controuersia inter masculuz et
feminam de beneficio
De controuersia inter dominuz et
emptorem
De controuersia inter uasallum et
alium de beneficio
Quid iur. si post alienationē feudi
uasallus id recuperauerit
An agnatus vel filius repudiatur
mortui hereditate possit feuduz
retinere
An apud iudicem vel curiam q̄stio
feudi terminari debeat
Qualiter dñs proprietate p̄uetur
De feudo non habente propriam
naturam feudi

De eo qui finit fecit ag
to paterno
De natura successio
De p̄p̄rio qui curi
an intelligatur bñ
De p̄p̄rio feudi a
in p̄p̄rio lothar
De p̄p̄rio ueramente fi
de m̄dicāda et de
p̄p̄rio qui eam v
ficiam facere negl
De p̄p̄rio feudi a
hereditatem
Que sunt regalie
Que sunt testes nec
hōbā seu uasallū
De uotis feudo cum
De consuetudinib⁹ et
cōtra libertatē et

¶ inuenitur t̄c
libri autentico p̄
cim libro p̄ Jur. ci
per me Jobem Ro
M. cccc. lxxi. In y
t̄nis Cōstiti.

LIBRARIUS
S. S. S. S. S.

- D**e eo qui sine fecit agnato de feudo paterno
- D**e natura successionis feudi
- D**e capitaneo qui curiaz vendidit an intelligatur beneficium vendidisse
- D**e prohibita feudi alienatione per imperatorem lotharium
- D**e pace iuramento firmanda tuenda vindicanda et de pena iudiciali apposta qui eam vindicare et iustitiam facere neglexerit
- D**e prohibita feudi alienatione per fredericum
- Q**ue sunt regalia
- Q**uot sunt testes necessarii ad probationem seu datam ingratitudinem.
- D**e votis feodorum
- D**e consuetudinibus et constitutionibus contra libertatem ecclesie introductis.

Finuntur tunc totus

libri authenticorum et persequens omnium librorum Juris civilis Impressi per me Jochem Koelhoff. Anno M. cccc. lxxxi. In vigilia Nativitatis Christi.

peris et inquit petram conuerso iuravit
inferi no' fustebunt adu's eam et tibi dabo claus
lorum. **U. D.** uoscuq; ligaueris sup' terram erit liga
tis. **R.** Et quocunq; salueris sup' terram erit solu

S. Mattheus.

Erat ihs in p'tes cesare philippi et
discipulos suos dicens. Qui uen
t'us est filiu' ho's? **at illi dixeru't alij**
baptista. alij at' ysa'iam. alij uero ieremi
e' iuu' et proph'is. **Dixit** illis ihs.
Et que me esse dicitis? **R.** Resp' dices
petrus dixit. **Qui es eps filij? et uis**
exponens at' ihs: dixit ei. **D.** catus
ion bariona: quia caro et sanguis
nec labit tibi. **S.** pater meus qui i cel'
t' isto dico tibi: quia tu es petrus.
Et hanc petram edificabo ecclesiam
Et porte inferi: no' fustebunt adu'
m. **Et tibi dabo clau'es regni celo'z**
odcuq; ligaueris sup' terram: erit liga
m celis. **Et quocunq; solueris super**
m: erit soluta et in celis. **Off.**
tras mea et misericordia mea tu ipso et i' nomic
o' a' u' a' b' i' t' i' t' u' r' e' m' u' e' u' s' .
S. Mattheus.
Agge tue q's d'ne preces et hostias bn

est hic t' laudabim' eum. **F**ecit eni
m uita sua. **Qui p'bat'us est in illo**
est: et erit illi gloria et'na. **Qui po**
gredi et no' est transg'ssus: et face
fert. **Seco' stabili'ta' su't bona. Quis**
et elemosinas illius emittit oru'
saudorum. **Beatus.**

Duisti d'ne sup' caput eius corona' te lapide
sacru' anime eius tribuisti ei et uoluntate
non fraudasti eum. **Phila' b'is** uir' q' tim: d'm
N. **U.:** Dixit. **V. D. S.** Amen amen dico
gratu' succenti cadens in terra in
gloria et honore coronasti eum et constituisti e
ra' manui' tuaru' romme. **Secunda.**

Imeritis meis q's d'ne precibus
et celestibus nos munda' imp'iteris
erandi. **P. D.**

Di u'le uenire post me abneget semetipsum
cem suam et sequatur me. **Capit.**
Os omips' ds ut qui celsa' alin
pinus: intercedente b'no uincitio
tuo. **P.** hoc contra aduersa omnia

Gaudemus om'es in d'no. **In die sig**
Deus qui inter: cetera portu'
tue miracula et'na in serui signu'
maturu' condidisti. concede pp'ia

TIFFEN Color Control Patches © The Tiffen Company, 2007

This chart includes a ruler at the top with markings in inches (1-8) and centimeters (1-8). Below the ruler are two rows of color patches. The first row contains patches for Blue, Cyan, Green, Yellow, Red, Magenta, White, 3/Color, and Black. The second row contains corresponding darker or lighter shades of these colors.

Color	Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
Light	Light Blue	Light Cyan	Light Green	Light Yellow	Light Red	Light Magenta	White	Light 3/Color	Light Black
Dark	Dark Blue	Dark Cyan	Dark Green	Dark Yellow	Dark Red	Dark Magenta	White	Dark 3/Color	Dark Black

TIFFEN Gray Scale © The Tiffen Company, 2007

This chart features a vertical grayscale strip with 19 steps, labeled A through S. To the right of the grayscale are color patches: R (Red), G (Green), B (Blue), W (White), G (Gray), K (Black), C (Cyan), Y (Yellow), and M (Magenta). Each color patch is a circle with its corresponding letter label.

Label	Color
A	White
1	White
2	Red (R)
3	Green (G)
4	Blue (B)
5	White
6	White
M	White (W)
8	White
9	White
10	White
11	Black (K)
12	White
13	White
14	Cyan (C)
15	Yellow (Y)
B	White
17	Magenta (M)
18	White
19	White

